

октобар-децембар 2025.

ЖИЧКИ БЛАГОВЕСНИК

Часопис Епархије жичке

Јубилејн

850 година од рођења Светог Саве
1700 година од Жичкејског сабора

ЖИЧКИ БЛАГОВЕСНИК

Часопис Епархије жичке
октобар-децембар 2025.

Илази са благословом
Неговог Високопреосвештенства
Архиепископа и митрополита
жичког Г. др Јустина

Предња корица:
Христов монограм, фреска Светог Саве

Задња корица:
Деца испред Храма Светих цара
Константина и Царице Јелене
у Коњевихима

СР - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

271.222(497.11)

ЖИЧКИ благовесник : часопис Епархије
жичке / одговорни уредник Александар Р. Јев-
тић. - 1997, бр. 1 - - Краљево : Епархија жичка,
1997 - (Краљево : МАК-ДИ). - 24 cm

Наставља традицију Жичког благовесника из
1919. године.
ISSN 2466-5320 = Жички благовесник

COBISS.RS-ID 186541319

Сви текстови представљају
ставове аутора

САДРЖАЈ

Реч уредника

Пројојереј Александар Р. Јевтић,
Судеоници два јубилеја – 850 година
од рођења Светог Саве и 1700 година
од Никејског Сабора.....2

Јубилеј 850 година од рођења Светог Саве

Пројојереј др Слободан Јаковљевић,
Богослужбена традиција и типикална
разноликост у Србији Светог Саве...4

Проф. др Драјољуб Даниловић,
Организација српске Цркве у време
Архиепископа Саве I.....8

Пројојереј-сѣаврофор Гојко Перовић,
Будимо људи – на светосавском путу...15

Проф. др Милош Ковић,
Огледало Светог Саве.....20

Јубилеј 1700 година од Никејског сабора:

Ђакон Милош З. Јелић,
Свети цар Константин и Први
Васељенски Сабор.....24

Вероучиџел Бојан Кнежевић,
Узроци сазивања Првог Васељенског
Сабора.....27

Богословље и савремени изазови:

Цвeтiкo Пeтiрoвић,
Реч више.....30

Ђакон Филиј Зеленовић,
Не бој се, само веруј – о проблему
страха и анксиозности.....32

Прикази књига:

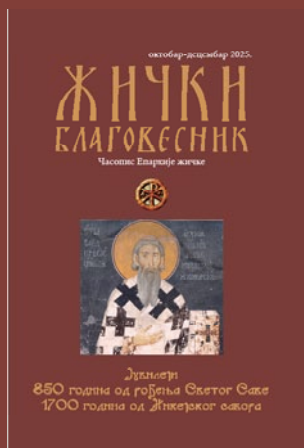
*Алексеј Петровић Лебедев. Оiледи из
историје ране Цркве. Изабране сiудиие.*
Краљево 2025.36

Веронаука:

Милош Живановић. Верска наcтiава.
Радни листови за ученике од 1. до 4.
разреда основне школе.
Краљево 2025.39

Летопис богослужења:

Ђакон Сiефан Симић,
Летопис богослужења Архиепископа и
Митрополита жичког Г. др Јустина..42

Главни и одговорни уредник
протојереј Александар Р. Јевтић

Уређивачки одбор:

Архимандрит др Дамјан (Цветковић),
протојереј-ставрофор Љубинко Костић,
протојереј-ставрофор Милић Драговић,
протојереј Новица Благојевић,
протојереј др Слободан Јаковљевић,
др Драган Хамовић,
Монахиња Христина (Стојановић),
Милорад М. Васиљевић

Издавач:

ЕУО Епархије жичке,
Трг Светог Саве 4,
Краљево

e-mail:

z.blagovesnik@gmail.com

Дизајн и припрема:

Јелена Нешковић

Штампа:

МАК-ДИ, Краљево

Тираж:

2000 примерака

СУДЕОНИЦИ ДВА ЈУБИЛЕЈА – 850 ГОДИНА ОД РОЂЕЊА СВЕТОГ САВЕ И 1700 ГОДИНА ОД НИКЕЈСКОГ САБОРА

Када се говори о Светом Сави најчешће се изоставља његов допринос богословљу. Помиње се допринос просвети, култури, народној традицији, уметности. Све је то тачно, али недовољно, уколико се на прво место не постави његово богословствовање. Он је био прво богослов, а потом све остало похвално. Најбољи доказ овоме је чувена *Беседа о љавој вери*. Изговорена је на жичком Сабору 1221. и представља Савино уводно слово жичком Сабору. Изучавајући њене сачуване верзије текстова код Доментијана и Теодосија, блаженопочивши Епископ Атанасије (Јевтић) је указао на разлике у дужини и концепту, али и на изворне сличности. Сматра да је контекст настанка литургијски, изговорена је на Спасовдан, као уводна беседа *Синодику Православља* који је читан да би аутокефална Српска Православна Црква показала следовање вери Светих Отаца која је формулисана на Васељенским Саборима. У њој постоји велики број паралела са Светим Оцима – Светим Григоријем Богословом, Софронијем Јерусалимским, Јованом Дамаскином, Флавијаном Цариградским, Василијем Великим, Јованом Златоустим, Максимом Исповедником, као и другима. Ту је и терминолошка и садржинска блискост.

Два овогодишња јубилеја – 850 година од рођења Светог Саве (1175) и 1700 година од Никејског Сабора (325), повезана су управо *Беседом о љавој вери*.

Сабор у Никеји је донео седам чланова Символа вере, као и почетак осмог, док је на крају био додаток Анатеме аријанске јереси. Они се тичу православног исповедања истине о Богочовеку као Предвечном Сину Божијем који се оваплотио нас ради и нашега спасења. Карактер овог богословља је христолошки и сотириолошки – без исправног исповедања вере у Богочовека нема исправног виђења човека. Погрешна христологија рађа девијантну антропологију. Тога смо сведоци кроз разне историјске етапе и друштвене концепте који су наметани као пожељне парадигме кварећи и формирајући обезбожене или погрешно поучаване људе.

Свети Сава речи из *Беседе* упућује не само разуму слушалаца, већ и њиховом срцу, савести и уму. То је право просветитељство које се не ограничава само на разум. Блаженопочивши Митрополит Амфилохије (Радовић) у тексту о просвети Светог Саве и Доситеја истиче да је главни проблем Доситејев био несхватање важности Оваплоћења, те да је он остао при детињској вери са којом је дошао у манастир – да се може светац својим трудом постати, ослањањем на разумно деловање, а не на благодат

Божију која се задобија у смирењу од Христа. Такође, није разумео ни истину о палости људске природе, којој је неопходан Богочовек да би је спасао, а не човек. За разлику од таквога Доситеја, о Светом Сави као неимару богочовечанског прогреса, где се човек спасава само кроз Богочовека, писао је Свети Ава Јустин Ћелијски.

Проповед Светог Саве на најважније место истиче блавест о Оваплоћењу Бога Логоса који је „из премногог Човекољубља“ приклонио небеса и сишао на земљу. Он се „није одвојио од Оца“ сишавши на земљу. У Оваплоћењу се сјединио са „телом одушевљеним“. „Сложена Ипостас“ Христова је у две савршене воље и природе. Зато човек не може живети правим животом без Оваплоћеног Бога Христа који га сједињује и са Оцем и Духом Светим..

Можемо са слободом рећи да нас Свети Сава данас позива да теорију не одвајамо од праксе – јер је врлинска пракса усхођење у теорију као Бого-

познање, док се, по речима филокалијских Отаца, грех дешава у правцу од теорије ка пракси, врлина се дешава у правцу од праксе ка теорији. Позивајући се на Светог апостола Павла, Свети Сава нас у *Бесеги о љравој вери* позива да веру и дела усагласимо, јер: „нити користи исправност живота без праве и просвећене вере, нити нас право исповедање (вере) без добрих дела може извести пред Господа, него треба имати обоје.“

Протојереј Александар Р. Јевтић,
уредник часописа

БОГОСЛУЖБЕНА ТРАДИЦИЈА И ТИПАКАЛНА РАЗНОЛИКОСТ У СРБИЈИ СВЕТОГ САВЕ

Увод

Српску средњовековну културу и духовност у великој мери обликовала су дела преподобног и Светог Саве Немањића, првог Архиепископа самосталне Српске Цркве. Често истичемо његову дипломатску вештину, канонско законодавство и просветитељски рад у успостављању школства, али његова улога у усвајању и прилагођавању богослужбеног поретка на просторима Српске Цркве, остала је недовољно видљива. У времену када је веома важан начин очувања и јачања црквеног и националног идентитета био преко заједничке молитве, Свети Сава је успео да од сапостојећих пракси – азматског и монашког типика – створи јединствени устав који ће на дуге векове постати стандард за богослужење у српским земљама. Овај текст разматра начин уређења богослужења у српским земљама и дугорочни значај Савине богослужбене реформе.

Богослужбени типичи у периоду пре Светог Саве

Иако је број историјских извора о богослужбеној пракси у српским земљама пре доба Светог Саве ограничен, поуздано се може тврдити да се богослужење у градским центрима и манастирима није одвијало на исти начин, нити је било усклађено са истим типиком. Штавише, није реч о варијацијама једног поретка, већ о две суштински различите богослужбене структуре: монашкој и азматској. Азматски, или парохиски, типик који се развио у Антиохији, већ у IV веку служи као оквир за богослужења у градским црквама и сеоским парохиама. Карактерише га наглашено певан редослед богослужења: вечерња и јутарња служба је прилагођена антифонском појању у два хора, на читања стихова надовезује се непрекидан рефрен који чини једна реч или реченица („Алилуја“, „Услиши ме, Господе“ и сл.). Такав приступ олакшава активно укључивање верног народа, осигурава дина-

мичност сабрања, и одржава пажњу.

Порекло монашког типика треба тражити у Јерусалиму. Он настаје у Манастиру Светог Саве Освећеног (5. век). Тај типик доцније допуњаван и прерађиван примила је Јерусалимска патријаршија те је због тога и назван *јерусалимски*. До 13. века тај устав је у примени само у Јерусалимској патријаршији и на Истоку, иако од 9. и 10. века врши значајан утицај на цариградски и светогорски типик. Од 13. века добија све више замаха и по читавој Цариградској патријаршији, и коначно током 14. и 15. века истиснуо је из свих православних цркава византијски (студитски) устав и азматски типик Свете Софије у Солуну. Монашки типик представља потпуни устав непрекидног богослужбеног живота у манастиру, где су читања псалама и богословски богате стихире, канони и тропари распоређени по сатима дана

и ноћи. Овакво правило омогућава непрекидну заједничку молитву и подражава подвиг анђела – монаси су распоређени на службу, рад и одмор у трећинама, при чему сваки део дана има своју литургијску драматургију. Богослужбени елемент овог типика израженији је и наративно обogaћен у односу на парохијски, али га далеко сложенија структура чини тешко применљивим у световним условима.

Иако оба типика постоје независно све до краја 13. века, прожимање и међусобни утицај је био неминован. У већим манастирским центрима, структура азматског типика (ђаконске јектеније, псалми с рефренима, свештеничке молитве с возгласима) уносе се у аколутује јутрења и вечерња, а истовремено се у градским азматским богослужењима појављују богатије стихире химнографа монаха.

Поставља се питање који типик преовладава у српским земљама у време младости Светог Саве? Неоспорно он одраста у богослужбеној јурисдикцији Охридске архиепископије као црквеног и литургијског центра региона у којој се богослужења врше двојезично, али према древном студитском типуку. Студитски типик подразумева једну од најважнијих прекретница у целокупној историји византијског богослужења. Вођен жељом да порази иконоборство Свети Теодор Студит доводи групу монаха из Манастира Светог Саве Освећеног, где је формиран јерусалимски (монашки) типик, у Манастир Студион, надомак Цариграда, што је била судбоносна одлука. Овај догађај значајан је због тога што означава тренутак почетка процеса студитске синтезе, под којим се подразумева спајање елемената константинопољске са елементима јерусалимске традиције. Целокупна богослужбена историја ромејске престонице у наставку, биће одређена овим догађајем. У византијском богослужењу су се, у наступајућој етапи, кроз богослужење Студита појавила последовања Првог часа и Изобразитељне, карактеристична за палестинску монашку праксу. Такође, постепено улази у употребу химнографски материјал новог Тропологиона, који је распоређен у три књиге Минеј, Триод и Октоих. Студитски Псалтир користи кратке стихове у складу са палестинском традицијом и подељен је на двадесет кагизми. Палестински монаси су, између осталог, са собом у Студион донели и нови музички систем. Под овим се подразумева како јерусалимско осмогласје, тако и нова неумска нотација.

Прилагођавање типика

Боравак у Солуну, где је произведен у чин архимандрита у храму Свете Софије, и у Nikeји, где бива рукоположен за епископа, и постављен за првог архиепископа аутокефалне Цркве српског народа, потврђују да је током два путовања Свети Сава дубоко ушао у праксу оба типика – како респонзорног појања, тако и сложеног монашког чина.

Прва озбиљна интервенција у богослужбеном животу коју је учинио Свети Сава јесте увођење типика, који је прерађен и преведен по узору на Евергетидски типик који је прошао кроз утицаје источних и јерусалимских традиција. Тај типик је најпре примењен у Манастирима Хиландару и Студеници, а касније вероватно и у другим српским општежићима. У време Светог Саве, типик није садржао искључиво богослужбени већ и дисциплинарни део који је садржао одредбе везане за монашки живот, које нису могле бити пренете на парохијски модел. Истовремено, о уставима у парохијским црквама у време Саве немамо поуздане податке, што важи и за византијски простор уопште. У Србији тога времена су, највероватније, паралелно функционисали монашки и парохијски типик.

Успостављање јерусалимског монашког типика у Рашкој држави

Од времена Светог Саве у Српској Цркви настаје једнообразна, монашка богослужбена пракса. Кључни утицај на овај развој имао је Савин први боравак у Светој Земљи 1230. године, где се сусрео са јерусалимским типиком. По повратку, Свети Сава уноси новине у литургијски живот, што потврђују и хагиографи Теодосије и Доментијан.

Он је пажљиво приступио прилагођавању јерусалимског типика, задржавајући само оно што је сматрао највреднијим и трајно применљивим у српском контексту. Своју синтезу византијског (студитског) и јерусалимског поретка Сава је градио мудро и уравнотежено, водећи се реалношћу црквених прилика и виталношћу монашке традиције.

Упркос личној оданости монаштву, одлука да усвоји искључиво монашки типик није била само емотивна, већ резултат дубоке далековидости, прагматичности и спремности да сагледа духовне потребе народа. Његова путовања и бројни сусрети са источним духовницима само су учврстили ту визију.

Сабирао је иноке и предавао им „законске уставе“, организовао је свеноћна бденија у великим манастирима и епископским седиштима, а уводио је у редовну праксу променљивих химни од Минеја и Триода до Октоиха. Будући да је црквена организација епархија у Рашкој била везана за манастире сведено је на један, мада флексибилни, типик који је искључиво монашки.

У исто време, Сава тражи од верног народа да приступи богослужењу увек кад је то могуће, па су прописи о трећини дана у монашком поретку редактурирани тако да најбитније службе добију приоритет. Осим тога, монашки

дисциплинарни елементи – везани за монашки начин живота – нису пренесени у парохијски контекст. Тако је практичан, прилагођен устав успостављен као златна средина између јасне азматске једноставности и понекад неразумљиве сложености монашког правила.

Наслеђе и даљи развој

Након Савине смрти, његови наследници су довршили оно што је започео. За време архиепископа Никодима (1317 – 1324) састављен је први потпуни превод основне редакције јерусалимског типика на старословенски, а званичан српски превод млађе келиотско-киновијске редакције (Романов типик, 1331) остао је најчешће преписиван у Хиландару. У оба случаја потврђена је предност монашког устава над парохијским. У XV веку, погодности манастира као утврђења, школа и библиотека у доба турског ропства још су више утврдиле доминацију монашке богослужбене форме, а потреба за двоструким типиком нестала је.

Закључак

Реформа богослужбеног поретка коју је извршио Свети Сава није била пуко преношење византијских или јерусалимских узорака, већ промишљена литургијска синтеза која је узела најбоље из студитско-јерусалимске традиције и прилагодила га животним условима српског народа. Увођењем једног, мада флексибилног монашког типика, Свети Сава је обезбедио да богослужење остане живи центар вере и опстанка у тешким временима турократије.

Протојереј др Слободан Јаковљевић,
Храм Вознесења Господњег у Чачку

ОРГАНИЗАЦИЈА СРПСКЕ ЦРКВЕ У ВРЕМЕ АРХИЕПИСКОПА САВЕ I

Када се пише и говори о првом српском архиепископу Сави, већина познавалаца средњовековне историје закључиће да је о овом знаменитом Немањићу готово све написано и истражено. Самопрокламовани „познаваоци историје“ и ексклузивни сензационалисти често пројектују савремено доба на прошлост и желе да унесу у деловање Светог Саве нешто што он никада није ни помишљао а камоли урадио. Зато сматрамо да изворе о Светом Сави треба пажљиво читати и промишљено тумачити. Његове организаторске способности требало би посебно сагледавати у историјском времену које је обележено револуционарним променама у тадашњем свету.

Пад Цариграда под латинску власт 1204, после Четвртог крсташког рата, јачање улоге папске власти у време папе Иноћентија III, нескривене намере Угарске Краљевине да од Србије направи део земаља „круне Светог Стефана Арпадовца“ и успон Бугарске Царевине представљали су огромна искушења за српску државу после упокојења Светог Симеона Мироточивог. Настанак нових држава на тлу Ромејског Царства, од којих су латинске државе биле под директном духовном хегемонијом Рима, а грчке државе покушавале да одрже црквену јурисдикцију

у преосталим деловима Византијског Царства, довео је до сложених црквено-правних односа у тадашњем међународном поретку. Тако се и српска држава на почетку XIII века нашла „на немирном балканском тлу, изложена сучељавању интереса и утицаја Истока и Запада. Било је потребно много политичке проицљивости и вештине да би се могле проценити нагле и честе промене у плановима и односима владара и држава заинтересованих за збивања на том подручју“ (Божидар Ферјанчић, „Одбрана Немањиног наслеђа – Србија постаје Краљевина“, *Историја српског народа I*, Београд 1981, 297–298). Непроцењива улога Светог Саве у стварању аутокефалне Српске цркве добија још већи значај када се има у виду изузетно тешка позиција у којој се Србија налазила у првим деценијама XIII века.

Ако су одлазак у Свету Гору и монашки постриг у руском Манастиру Светог Пантелејмона, 1191. године, представљали почетак духовног узрастања и преображаја личности Саве Немањића, онда је оснивањем Хиландара као самосталног српског манастира, 1198. године, постављен темељ духовног сазревања српске цркве и њеног постепеног увођења у заједницу православних, помесних цркава. Издавање

хрисовуље од стране ромејског цара Алексија III, којом се Манастир Хиландар ставља под управу Симеона и Саве „као потпуно самоуправни, независни манастир“, омогућило је да се на подручју под директном влашћу и утицајем Византијског Царства створи језгро и расад монаштва за будуће архијереје аутокефалне српске цркве. Нарочито поштовање светогорских монаха и православних духовника према Сави Немањићу крунисани су на почетку XIII века, када су тројица грчких архијереја на челу са солунским митрополитом рукоположили за архимандрита најмлађег сина Симеона Мироточивог. По повратку у Србију, 1206. године, Сава је архимандрит у Манастиру Студеници, где је потпуно пренео дух светогорских манастира. Хиландарски узор у поштовању монашких правила и пренос моштију Светог Симеона Мироточивог у „царску лавру“ учврстили су положај Манастира Сту-

денице, због чега се постепено умањивао и утицај рашког епископа у српској држави.

Ако се изузму врло уопштени подаци код Доментијана и Теодосија, као и посредна обавештења о рашком и призренском епископу у писму охридског архиепископа Димитрија Хомаџијана, историјски извори о организацији епархија Српске цркве и саме Жичке архиепископије изузетно су оскудни. Изузетак представља препис рукописа Синтагме Матије Властара из друге половине XV века, познат у историографији као *Хрисовуљ самоја свейаја Сави и брајаја јеја ѿрвовенчанаја краља Стефана. Месја епископом србским и њејов аналојни извод, ѿо имену Хрисовуљ свейаја краља банскаја и свейаја Никодима архиепископа србскаја*.

Рукоположеним архијерејима одређено је да духовно управљају из седишта својих епархија. Најугледнији манастири и цркве постали су центри епископских катедри. Тако је катедра архие-

пископа смештена у Манастир Жичу, катедра епископа топличког у Храм Светог Николе код Куршумлије, катедра епископа будимљанског у Храм Светог Георгија (Ђурђеви Ступови) код Берана, катедра епископа хвостанског у Манастир Пресвете Богородице код Пећи, катедра епископа моравичког у Храм Светог Ахилија у Ариљу, катедра дабарског епископа у Храм Светог Николе у Бањи код Прибоја, катедра зетског епископа у Храм Светог арханђела Михаила на Превлаци у Боки Которској, катедра епископа хумског у Храм Пресвете Богородице у Стону, катедра рашког епископа у Цркви Светих апостола Петра и Павла у Расу, катедра призренског епископа у Храм Пресвете Богородице Љевишке у Призрену и катедра епископа липљанског у Цркви Пресвете Богородице у Грачаници.

Иако извори не пружају велике могућности за упознавање организације епархијског живота у српској држави после 1220. године, сигурно је да се конституисање осам потпуно нових епархија може посматрати као први важан искорак аутокефалне српске архиепископије. Томе треба додати и чињеницу да је у три епархије дошло до промене дотадашњих епископа, на чија места су дошли архијереји који су се повиновали канонском поретку Жичке архиепископије. Централни догађај за разумевање преображаја српске цркве и њене организације, утемељене на канонима православног хришћанства, био је велики Жички црквено-државни сабор из 1221. године.

Доментијан и Теодосије посвећују велику пажњу опису догађаја на Жичком сабору из 1221. године. За будуће деловање и организовање Српске цркве, Вазнесењски сабор у Манастиру Жичи имао је прворазредну историјску улогу. На поменутом сабору архиепископ Сава је крунисао и миропомазао бра-

та Стефана, и одржао чувену беседу „О правој вери“. Код оба Савина биографа налази се, истина само делимично и посредно, „Чин обновљења свете истините вере православне“, што је у суштини српска редакција *Синодика љавославља*.

Нарочито је занимљив редослед потеза у сазивању сабора у чему је Теодосијев опис знатно опширнији од Доментијановог. Архиепископ Сава је сазвао Сабор тако што је „заповедио“ епископима, игуманима, чрнцима, поповима, ђаконима, христоименитим људима и, што наглашава Теодосије, „брату самодршцу Стефану да тамо дође са великашима и свима благородницима“. Док се код Доментијана Савино „заповедно“ сазивање сабора односи углавном на клирике и „црквене људе“, код Теодосија је Савин ауторитет изнад брата Стефана, јер српски краљ „одмах пошаље заповести свима властима државе његове, које сазиваху ипате и војводе, тисућнике и сатнике, и мале и велике. А свети архиепископ сазове опет своје епископе, игумане и све црквене служиоце, и сви се сабраше у великој цркви у Жичи“ (Теодосије, *Житије Светиој Саве*, Стара српска књижевност II, Нови Сад–Београд, 1970, 238). За успостављање симфонијности црквене и световне власти, по византијском обрасцу, било је неопходно да се сазове сабор у Жичи и архиепископ Сава се зато обраћа учесницима: „Није лепо да онај који вама у Богу влада достојанством власти буде и зове се с вама једним именом, него као што се ја, вас ради, поставих с влашћу свештенства и за главу цркве у Богу, тако исто и онога који у Богу влада народом треба украсити венцем царства“. Сједињење и саборност државе и цркве остварени су на најбољи начин уздицањем ауторитета краљевске власти и непоколебљивим опредељењем за прихва-

тађе православне хришћанске вере, саздане од одлука („ороса“) Васељенских сабора, учења Светих Отаца Цркве и осуде јеретичких учења. Руковођени саборним духом одлучивања, још из времена владавине свога оца Стефана Немање, архиепископ Сава и краљ Стефан Првовенчани успоставили су на Жичком сабору 1221. године нераскидиво црквено–државно јединство, тако неопходно за организацију новоуспостављених епархија али и за српску државу у целини. Без учешћа чланова династије Немањића и тадашњих велможа, који су управљали одређеним областима, немогуће је било остварити несметано функционисање епархијског живота, посебно у периоду када се „државна власт ломила између патримонијалних традиција и државноправног принципа, и кад је граница између световне и црквене јурисдикције и администрације била ванредно лабава, а често се и потпуно брисала“ (Владимир Мошин, *Правни сѝиси Свейоїа Саве*, Сава Немањић – Свети Сава, историја и предање, Међународни научни скуп 1976, Београд 1979, 122.) Оживотворењем Архиепископије и поделом на једанаест епархија стварала се најмлађа помесна црква у православном свету XIII века и истовремено растао углед осамостаљене српске државе.

На црквенодржавним саборима у Манастиру Жичи из 1220. и 1221. године, када су рукоположени епископи Српске цркве и крунисан краљ Стефан Првовенчани, највероватније су и утврђене границе новостворених епархија. Жички архиепископ и српски краљ морали су да ураде огроман посао како би обезбедили економску сигурност црквених епархија, због чега су и створена епархијска властелинства. На основу тада издатих повеља, даровани су и потврђени земљишни поседи и утврђене повластице првим сабор-

ним црквама у којима су се налазила седишта епархија. Црквено–државно јединство манифестовало се врло јасно, јер су краљ Стефан и архиепископ Сава заједнички даривали епархијским саборним црквама села, засеоке, шуме, винограде, рибњаке, воденице, уз многобројне имунитете и повластице.

Архиепископ Сава је, спроводећи одлуке сабора у Жичи и у договору са братом Стефаном Првовенчаним, поделио црквене области на епархије, протопопијате и парохије. У свакој епархији надлежни архијереји су морали да признају јурисдикцију жичког архиепископа и да приме и примењују најважније црквене књиге у овереном препису. За званично постављење епископа на одређену епархију, утврђивање граница између епархија и стварање епархијских властелинстава било је потребно саставити многобројна акта од „стављеничких грамота“ до докумената сличних византијским синорламама. Живот једне епархије подразумевао је оснивање епископске катедре, одређивање граница епархије и територијалне области под јурисдикцијом епископа, однос према локалним жупским властима, месној властели и манастирима који су уживали имунитет. Значајну улогу у епархијама имало је парохијско свештенство. Добро познавајући духовно стање српског народа, нарочито утицај јереси и паганских обичаја, архиепископ Сава је укључио у мисионарски рад по епархијама протопопе и егзархе, чији је задатак био да „исправљају недостатке“ и учвршћују хришћанску веру. Егзарси, као опуномоћени мисионари епископа, имали су административно – фискалне а касније и духовничке дужности. Коначно, у делатности сваке епархије непроцењиву улогу имали су манастири и монашке заједнице у њима. Архиепископ Сава је у Србију

пренео дух светогорских манастира и оснажио оба типа монашког живота, и општежитељни и пустињачки. Уз игумане, који су управљали манастирима, важне функције су обављали сабори стараца, економи, еклисијарси и дохијари. Игумане већих манастира бирали су архиепископ и краљ, што сведочи о високом угледу монаштва у средњовековној Србији.

Духовна јурисдикција Жичке архиепископије обухватала је целокупну територију српске државе а под непосредном црквеном управом жички архиепископ имао је сопствену епархију или владичанство. За историјски развој Архиепископије жичке и њене епархије, која је поверена на управу првом архијереју Српске цркве, огромну вредност имају повеље краља Стефана Првовенчаног издате Манастиру Жичи. Посебна вредност жичких оснивачких повеља је и у томе што су, од свих

сличних докумената издатих тадашњим епархијским центрима, једино оне остале сачуване. Повеља на северном зиду Манастира Жиче је по свему судећи настала непосредно после прогласа архиепископије и она садржи „попис економске супстанције манастира (имања и власи)“ (Душан Синдик, „Једна или две жичке повеље?“ *Историјски часопис* 14–15 (1963–1965), 309–315; Владимир Мошин, *Правни списи Светиога Саве*, 122), док је повеља на јужном зиду састављена између 1224. и 1227. године и односи се на правни положај архиепископа и одредбе општег законодавног карактера. Обе повеље имају и по две одредбе сличног садржаја: а) о архиепископовом и краљевом човеку и њиховим међусобним позивима и б) о архиепископским дохоцима од жупа. У жичким баштинским повељама откривају се драгоцени подаци о статусу и приви-

легијама Архиепископије жичке и о величини поседа њеног епархијског властелинства.

Цркву Светога Спаса у Манастиру Жичи српски краљ је обдарио многопоштованим хришћанским светињама, што говори у прилог истицања нарочите бриге о седишту српске Архиепископије. У повељи Стефана Првовенчаног наводи се да су жичком манастиру дариване частице дрвета Часног Крста Господњег, риза и појас Пресвете Богородице, десна рука и део главе Светог Јована Крститеља и делови моштију других хришћанских светеља. Најсветијим хришћанским реликвијама потврђивала се духовна снага центра Српске цркве а бројем и обимом земљишних поседа обезбеђивала се економска сигурност Архиепископије. Жичко епархијско властелинство је обухватало 58 села и насеља, распрострањених у шест међусобно удаљених области српских земаља, затим осам планина и 217 влашких породица на чијем челу је био кнез и два парохијска свештеника. Властелинству Манастира Жиче доделио је Стефан Првовенчани и десет жупа и посебне повластице ових жупа у односу на епархијске пореске обавезе према дворском протопопу, чиме је истакнута економска самосталност центра Архиепископије.

Подаци из жичких повеља, као уосталом и касније повеље српских владара издате манастирима, сведоче о привилегованом положају епархијских властелинстава у држави Немањића. Тако је на подручју жичког епархијског властелинства највиша власт била поверена српском архиепископу који је у границама Жичке епархије имао надлежности као и сваки други епархијски епископ. У жичким баштинским повељама није сачуван део о имунитетима архиепископа на територији жичког епархијског властелинства,

али се на основу повеље краља Уроша I (1243 – 1276), која је објављена Хумском епархијском властелинству између 1243. и 1253. године, може посредно закључити о привилегијама епархијских епископа. Наиме, краљ Урош I у овој повељи потврдио је и проширио земљишне поседе Хумског епархијског властелинства, преносећи своју власт и право слободног располагања, у свим унутрашњим и спољашњим односима, на епархијског епископа као „стварног господара властелинства“. Преношење прерогатива световне власти на епархијске епископе сигурно је увео још краљ Стефан Првовенчани, мада у жичким повељама постоји само индиректна потврда о томе. У *Жичкој повељи* истиче се судски имунитет и каже се да „архиепископов човек ако је коме шта дужан“ може позивати пред краља и то само са краљевим печатом. Уколико се такав човек не би одазвао на краљев печат (позив) то би се бележило у краљевим канцеларијама и достављало архиепископу као властелину позиваних „да он узме себи прописану глобу – да је узима архијепискуп себје“.

Као „први међу једнакима“ жички архиепископ је управљао над огромним епархијским властелинством које је захватало шест удаљених области српске државе. Комбиновањем више прихода са различитих територија требало је утврдити архиепископову материјалну независност од световних власти, а јединство земљишних поседа било је загарантовано јурисдикцијом жичког архиепископа над свим прилозима, без обзира да ли се они налазе на територији неког другог епископа, *или иде су им села под којима њискујијама, да не имајути над ними никојере обласи њискујије*“. Исту привилегију, када су у питању материјални прилози, имали су и краљевски или ставропигијални манастири, Студеница, Ђурђеви Сту-

пови, Хиландар и ибарски Градац. У жичким повељама се јасно уочава разлика између области које су биле под осталих десет епископија од оних које су се налазиле у саставу властелинства Архиепископије. У плаћању глобе за „ослух“ убоги су морали да дају два вола. Ако су се налазили у жупама „које су у области архиепископије то им је узимала архиепископија“, а ако су били у „областима других епископија“ једног вола им је узимала надлежна епископија а другог „госпоствујушти“. Како се увећавала српска држава тако су и владари из династије Немањића даривали Жичкој архиепископији нове богате прилоге, састављене од села и људи у њима, тим више што је жички епископ, као архиепископ, био поглавица српске аутокефалне цркве, те је упоредо с порастом државне моћи растао и његов углед.

Краљ Стефан и архиепископ Сава одредили су да Црква Светога Спаса

у Жичи буде, не само центар Архиепископије већ, и крунидбено место краљева и храм рукополагања свих потоњих архиепископа, епископа и игумана. У *Жичкој повељи* се то јасно наводи: „У овом храму Спаса нашег да се постављају сви краљеви који ће бити у држави овој, и архиепископи и епископи и игумани да се постављају“. Ако се има у виду и чињеница да је архиепископ давао „божаствени благослов“ за сваког игумана краљевских манастира, а да је краљ постављао исте игумане дајући им жезал и целивајући их, може се закључити да је Манастир Жича у првој половини XIII века средиште свих важнијих црквених збивања у српској држави.

Проф. др Драгољуб Даниловић

БУДИМО ЉУДИ – НА СВЕТОСАВСКОМ ПУТУ

У име Оца и Сина и Светога Духа! Часни оци, градски оци, господине председничке скупштине, драга дјецо, браћо и сестре из Бајине Баште, све сам се питао, док сам долазио из Црне Горе, каква ли је то Башта, ова ваша Бајина Башта, сада видим у шаренилу ове литије, да то није било каква или било која башта, или врт каквих има, него ви сте ово, ову вашу варош, овај град лијепи, данас претворили, па слободно нећу претјерати ако кажем да је то рајски врт. Рајски врт је мјесто где живе људи онако како их је Бог створио да живе, што одмах значи да не може човек да живи било како. Зато је говорио блаженог спомена патријарх Павле – *Будимо људи*. Стари патријарх је знао и то нам је и понављао, и на то нас је и позивао – да се не може човек бити само зато што живиш, једеш, спаваш, зарађујеш паре, трошиш, оно што ти долази под руку грабиш за себе, то није људски живот. Човек ако се само на то сведе, да поједем, попијем, да заспем и да нагрнем, као што међед оног граби за себе, па гура у неку пећину и онда

навали гране да му то нико не узме, то је онда ближе другим живим бићима.

Будимо људи – значи да човек буде нешто више од тога. И данас ови фини ђаци, богослови који су пјевали током Литије, неколико пута су пјевали тропар Светом Сави, кога славимо вечерас и сјутра, ако Бог да, као свеца, заштитника овога храма и овога града, и нашега народа, пјевали су тропар који каже за светитеља Саву да је био учитељ Пута који води у живот. И погледајте, како се човек лијепо осјећа у Литији, кад иде за Светињом, кад иде према Светињи и кад спомиње Божије име и некако свако у тој Литији осјећа се важним.

Такве су биле и оне наше Литије у Црној Гори. Из једне дремежи, из једног колебања, из једног недостатка вјере, одједном су сви људи постали важни и учесници неког великог дјела, свако носећи своју икону, као ова дјевојчица што носи Мајку Божију у својим рукама, свако носећи своју икону. Пута који води у живот учитељ је Свети Сава, а пут који води у живот је пут

који никад не застаје. И ако застане, застао је да би одморио, да би се Богу помолио, па да би ишао даље.

Браћо и сестре, кад погледамо живот Светога Саве, он је саткан од све неких одлазака, у моментима кад се тим одласцима нико није надао. Ево, ако погледамо да је он на првом мјесту измољено дјете Светога Стефана Немање и његове супруге. Измољено најмлађе дјете Растко. Већ ту можемо да кажемо да је својим доласком изненадио све. Јер на неки начин није био ни очекиван, него су се родитељи додатно молили Богу, али су се молили како и треба: Оче наш, нека буде воља твоја, ми бисмо вољели да имамо дјете, а ти Боже, како ти одредиш, нама ће бити најбоље, нека буде Божја воља.

Па није то било све, него је био предвиђен и васпитаван да буде земаљски владар. Да буде не само председник општине, него да буде поглавар једне велике територије, коју данас зовемо Херцеговина. То нам је мало израз дошао од Њемаца – Ерцог, али уствари Хумска земља.

И таман кад су сви мислили да ће он бити принц, јер се спремао за тај посао, он је отишао на другу страну за неким Русима калуђерима да тражи нешто више од овога живота. Таман као што је она жена, јутрос били смо сви у цркви, слушали смо Еванђеље, жена дошла по воду, Самарјанка, да захвати воде, а кад је чула с ким прича заборавила и на воду, и на крчаг, и на све, и отишла да јави да је чула нешто важније од воде. Иако су људи често жедни, сваки ће вам доктор рећи да треба воде пити, али има вода од које се не жедни.

Ту воду је тражио Свети Сава, поред толико извора по Србији, Студеница, какав лијеп поток, каква лијепа река поред манастира, па Дрина, па Морава. Ништа од тога није утажило жеђ за правим животом светитеља Саве, него је оти-

шао у манастир и тамо постригао се.

Противно вољи својих родитеља осјетио је вољу правог родитеља и призив Оца Небескога. Није то баш тако лако и не препоручује се свакоме. Он је поштујући оца и матер, поштујући Божију заповест, ипак отишао тражећи нешто више од онога што се сад види.

Па онда ни то није било довољно, ни ту није био крај. Ако мислимо и ако видимо Светога Саву као једног монаха који обнавља неки древни манастир и успоставља нови на његовом мјесту, Манастир Хиландар, а Свети Сава већ иде са моштима свога оца Светог Симеона у Србију, враћа се назад, напушта мјесто Свету Гору.

Неко ће рећи као да он стално некуд бјежи, али не – он иде за већим задатком који му Бог поставља. Ево ту школа, основна школа, сад смо прошли поред гимназије. Ако си са успјехом завршио први разред, онда нећеш остати у првом разреду. Остаћеш само ако ниси научио. Ако си савладао и научио, идеш даље. Има други, трећи, четврти, па тако даље. Па кад си све завршио што можеш да научиш у средњој школи, онда те зову да видимо шта ће даље бити с тобом.

Тако и Свети Сава, кад је рјешио оно за шта га је Бог призвао у Манастиру Хиландару, а доста тога је тамо направио – успоставио типике и са грчког језика и с грчке културе пренио у српску културу. Поредак монашког живота, поредак молитава, поредак како се читају молитве, како се чита Свето Писмо. Нама је то данас као добар дан, али кроз његову *Беседу о правој вјери*, кроз писма која је писао и кроз оно што су о њему записали његови савременици, видимо да је Свети Сава, што кажу, користио сваки дан да уради нешто добро.

Није кукао ни плакао, није говорио шта ћу ја овде, што нисам тамо. Него ако је знао да треба да иде тамо, он се

покупио па кренуо. Дуги су били тада путеви, и данас, ако хоће неко да иде на Свету Гору, па мораш да позовеш агенцију, па да тражиш благослове, па да питаш попа, па док стигнеш у Солун, па из Солуна у Уранополис, а не тада. Дуги су то били путеви. Само ко зна шта ради, где иде, креће се тим путевима, и уз Божију помоћ стиже. Дакле, таман се умирио у Светој Гори, кад оно зове га Бог да мири браћу у Србији.

Има ли већег задатка и данас? Јел тај посао завршен? Није, нити ће икад бити завршен. Увијек имамо позив од Бога да се миримо једни с другима, онога мене прво да смирим, па ћу онда лако, можда помирити некога другог. Свети Сава је прво себе смирио у Хиландару и Светој Гори, и отуда му сила.

Није то никаква мађија. Није то никаква била политика и дипломатија земаљска. Као што се данас мире и не могу се помирити зараћене стране. Свети Сава је с Божијим миром дошао међу браћу. Још тада Вукан влада Зетом, Црном Гором, а Стефан Првовјенчани влада Рашком, данашњом у Србији. Ако неће чујете некада, неки Црногорци и Србијанци се попречијеко гледају, још од тада је било неких кошкања, али није ту крај, то је почетак. Крај је кад се измире браћа и кад живе заједно, како каже Псалмопојац: „Како је дивно и красно кад сва браћа живе заједно.“

То је светосавски призив за нас. Свети Сава је успоставио Цркву у ондашњој земљи Немањића, и за ту Цркву измолио самосталност. Али да знамо, браћо и сестре, самосталност и аутокефалност није одвајање од нечега. Није Свети Сава одвојио Цркву у Србији да буде нешто специјално, него је самосталност и аутокефалност Цркве знак да је та Црква зрела и способна да сама управља собом и да сама рукополаже своје владике и свештенике да проповедају Божју Ријеч.

Па кад је изгледало да је он као први српски архиепископ, да му је мјесто у Србији, он опет иде на пут у Свету Земљу, обилази Антиохију, Јерусалим, Александрију, Синајску гору. Кажу да је тамо провео Часни пост, и дошао у Трново, у Бугарску, и тамо се упокојио. Упокојио и сахрањен. Испоштован од браће Бугара као велики светитељ који је бринуо о њиховој Цркви, као и о Српској Цркви.

И погледајте који ми дан данас славно. Ни ту није био крај. Кад се Свети Сава упокојио, кад су га Бугари браћа побожно сахрањили, слиједи нови пут који управо данас прослављамо – Пренос моштију Светога Саве из Трнова у Манастир Милешеви.

И ту је био све до краја XVI вијека. Мошти Светог Саве су биле као једне од најцијењенијих светиња у том крају. Поштовали су га и православни, и муслимани, и католици. Има записа, католици на Приморју и Хрвати, и католици Срби, поштовали су спомен Светог Саве. А онда се, као што се злоћом Пилатовом и фарисеја прославио Васкрсли Господ, упркос злоћи Синан Паше, прославио Свети Сава, и вазнио се, можемо рећи слободно, на небо.

Сва ова прича, браћо и сестре, о животу Светог Саве, говори нам да не би смјели свој живот да вежемо ни за шта земаљско. Ако си данас у школи, нећеш остати стално у школи. Ако си данас предсједник општине, нећеш бити до краја живота. Па, можда се то може рећи и за неке друге земаљске владаре. Нико није добро прошао ко је себе поистоветио за неку земаљску функцију, био то поп, био то владика, био то било ко. Увјек буди спреман да слушаш Божји позив да идеш на неће више.

А то нам је добра поука и због тога, што ако се нађемо у некој невољи, и ако нам нешто, рекло би се, не иде, ако нам не иде у животу, ако нисмо добри са здрављем, ако нам не иде са испитима на факултету, ако није добра плата, ако онај мој шеф никако да награди мој труд на послу, ако неће сестра да прича са мном или брат, и тако даље. Немојмо, ако смо дјеца Светог Саве, да очајавамо због тога. Управо нам пример Светог Саве показује, иди даље, мрдни се, покрени се, иди према Богу, биће све добро.

Ако је нешто добро, биће још боље. Ако се чини да нешто не ваља, то је по Божијем позиву и по Божијој вољи. То не ваља је као љуска онога јајета коју пиле треба да пробије. А што пиле пробија љуску? Па да би било орао, да би добило крила, да би имало опасан кљун. Сломи му ти љуску, па то пиле више ништа

неће ваљати. Пробај да му помогнеш тако што ћеш му ти сломити љуску, да то пиле изађе, то пиле можеш бацити. Е, тако је и са човеком, тако је и са дјететом, тако је са хришћанима.

Васкрсења не бива без смрти, каже Његош. Преведено на наш земаљски језик, среће, успјеха, животнога задовољства нема без препрека, нема без проблема. Свети Сава није био само неки добар човјек, или неки писмен човјек, или неки молитвен човјек. Свети Сава је прије свега био витез, храбри витез кога ништа земаљско не може спријечити да иде, да иде, да иде. И по упокојењу своме он се креће из Трнова у Милешево, из Милешеве на Врачар, а са Врачара на Небо, а са мјеста где се вазнио на Небо својим моштима Свети Сава је оставио онај величанствени храм који је сада Саборни храм цијеле наше Патријаршије.

Дакле, наша хришћанска православна светосавска вјера нас учи да смо људи покрета. Па и они људи – поменух Рајски врт, поменух да ми Бајина Башта данас изгледа као онај Рајски врт – људи створени у Рају нијесу створени тамо да стоје, није их нико зашарафио тамо, него је Адам створен, како нас уче Свети Оци – да би растао.

Адам је створен да би растао и Ева поред њега, да би једно друго, да тако кажем, у љубави учили правом људском животу. Па и кад је погријешлио Адам заједно са својом женом Евом, није ту био крај. Нити, како нас учи наша Црква, ми треба да призивамо себи пресуду и крај ако смо нешто погрешили. Ако смо, браћо и сестре, нешто погријешили, не треба да очајавамо. Очај због грешака некад излази из највеће гордости. Најочајнији због грешака су они који високо мисле о себе. Па како се то мени могло десити? Па гдје ја да погрешим? Па зар мени да се људи ругају и

да се сад о мени прича овако? Да, да, теби. Ти си само један обичан човјек. И као такав си призван и да падаш и да се подижеш. То значи бити свето-савац, то значи бити православни хришћанин. Подизати се из свога блата, из прашине својих гријеха и ићи даље. То је позив Патријарха Павла: *Будимо људи*. Будимо они који стално путују ка Небеском Царству. Нас је, блаженог спомена, свештеник и професор на Теолошком факултету Димитрије Калезић учио, да ријеч човјек, кад је рашчланите по значењу, значи човјек. Стара словенска ријеч.

То значи да челом гледа према вјечности. Зато је исправан. Труде се ови еволуционисти, ови људи који мисле да су сазнали како је настао човјек, да нас убједе како је четвороношке ишао неки наш замишљени предак, који, ја сам убјеђен, није ни постојао. А да мајмуни личе на људе, личе, а да људи понекад личе на мајмуне, итекако личе – на мајмуна, на коња, на магарца. Али нијесмо створени да бисмо гмизали по земљи, него да се исправимо. Зато човјек стоји исправно, јер челом гледа вјечност. И иде право. Ако сам што сагријешо – Боже опрости, али идем право. Ако ништа нијесам згријешо, да стојим будно над својим поступцима, може ми се десити да се сјутра оклизнем, иако то уопште нисам планирао. Дакле, Свети Сава нас учи да нема стајања, да нема препреке, коју, не да не можемо савладати, него нас је Бог створио да ту препреку савладамо. А што кажу кад се посао неки почиње, тешко изгледа. Тешко изгледа почетак неког посла. Али наши су стари говорили: С Божијом помоћу, ако Бог да, прекрсте се, па онда сјекир у руке, па цепају дрва. Прекрсти

се наш човјек и кад чашу ракије попије, неће да је дрне, ајде Боже помози, па се куцне, иако неки кажу, ово је чисто губљење времена, неки који воле да попију.

Дакле, око једне чаше ракије, па се човјек помоли Богу, да му фино дође и да буде на Божији благослов. А камоли кад крећемо на неки велики посао и кад радимо нешто заједничко, као што је била ова Света Литија. И да знате шта је особина Литије – свака идућа је све боља.

Ако вам изгледа да на овој Литији, ове године, нешто и није било у реду, или да нас није било у броју који смо очекивали, знајте да ће догодине бити нас још више око ове Литије. А што је најбоље, највише ће нас бити кад из овога живота пређемо тамо, зашта нас је Бог створио. Зато пјевамо Светом Сави: Пута који води у вјечни живот био си нам учитељ. Уз Божју помоћ идемо ми, нашим овим улицама, прелазимо преко зебре, гледамо кад је зелено свјетло, ево ту су ватрогасци, полицајци, морамо се држати неких правила у овоме животу.

И то уз Божју помоћ савладаћемо. Али оно што је најважније, из овога живота чека нас прелаз у вјечни живот. Тамо ћемо се сви окупити на вјечитој Литији да славимо Бога, Кома нека је слава, у вјекове вјекова. Амин.

Протојереј-ставрофор Гојко Перовић
(Светосавска беседа изговорена уочи
славе Храма Преноса моштију
Светог Саве у Бајиној Башти, 2025.)

ОГЛЕДАЛО СВЕТОГ САВЕ

Савака Светосавска беседа прилика је да изнова сагледамо свој образ у огледалу Светог Саве.

Утолико пре то морамо да учинимо данас, када обележавамо 850 година од његовог рођења. Испуњавамо ли Светосавски завет? Где смо данас, у односу на претходни Савиндан?

Јер, Свети Сава нам је пре више од осам векова рекао ко смо, укоренио нас у Господу, успоставио наш канон, образац, наш Номоканон, Законоправило. Остатак наше духовне историје само је напор, двиг да му останемо верни. Да, како се говорило већ у Средњем веку, останемо верни „заветима светих отаца наших Саве и Симеона“. Опстајали смо као народ онда када смо остали верни овим заветима. Они који су их напуштали, пре или касније претапали су се у друге вере и нације.

Са нама се, до дана данашњег, понавља историја Старога Завета. Завет који је „Први Израил“ дао Господу на Синају, по избављењу из египатског ропства, значио је да ће Јевреји поштовати Његову, праву веру. За узврат, Господ ће о њима бринути, чуваће их, даће им земљу, пород, победу над непријатељем. Они ће бити Његов изабрани Народ. Уколико га напусте, стићи ће их казна и страдање. Законима, вером, коју им је дао, уздигао их је, како каже Жарко Видовић, из племена, у народ.

Остатак Старог Завета јесте приповедање о настојању, борби Јевреја да остану у завету. Онда када су га напустили, стизали су их порази и нестајање. Тако се цела њихова историја претворила у теолошку, моралну приповест о трајању и истрајавању, о љуба-

ви и верности, о држању дате речи, о испуњавању обећања, о подвигу и жртви поднесеној у име Јехове, Љубави и Речи.

Већ је Доментијан, ученик и биограф Светог Саве, назвао српски народ „новим Израилем“, „другим Израилем“ и „изабрањем Божијим“. Светог Саву поредио је са Мојсијем. Мојсије је, како пише Доментијан, „вожд скупу Израилеву“, док је Свети Сава „вожд српског отачаства“. Тврдио је да су му, док је први Израил умео да одступи од завета, „деца“ Савиног „отачаства“ остала верна.

„Чувај се, чедо моје слатко, да не изиђеш из неког мога завета“ – писао је Свети Сава, из Јерусалима, студеничком игуману Спиридону. Какви су то били завети? Карејским, Хиландарским, Студеничким типичима, Свети Сава је утврдио правила манастирског живота. Овде, међутим, није реч само о монашком

завету. Својим *Законом и правилном*, основним правним списом српског Средњег века, Свети Сава уредио је целокупан духовни и правни живот, како се тада говорило, „српског отачаства“, „српске земље и приморске“.

Доментијан нас води у средиште Светосавског завета, када нам преноси Савину *Беседу о њравој вери*, изговорену на сабору у Жичи у петак, 21. маја 1221. године. Светосавски завет је, пре свега, исповедање и живљење православне вере, како Свети Сава каже, „праве вере која је на светих седам васељенских сабора потврђена и проповедана“. Ту веру примили смо много пре Светог Саве. Али он нам је, проповедајући је на нашем језику, потврдивши је нашим духовним, историјским искуством, праву веру усадио у срца и укоренио у свести. Он нас је избавио од јереси. Тако је настало оно што су у 20. веку Свети Владика Николај и Преподобни ава Јустин, али и низ међуратних писаца, називали Светосављем. Ваља се стално враћати на једноставну дефиницију коју даје Владика Николај: „Светосавље није друго до Православно Хришћанство српског стила и искуства, изражено у богоугодним личностима, првенствено у Светом Сави Немањином“.

Данас су цркве у српском отачаству, па и у расејању, препуне верника. Тако можда није у свакој цркви и свакој епархији, али је тако у српској престоници Београду. При томе, на Литургијама су понајвише млади људи. То су генерације које познају праву веру, јер су у школама имале веронауку. На историјску позорницу ступиле су са литијама у Црној Гори. На позив и са благословом блаженопочившег Митрополита Амфилохија, беседио сам на литијама. Својим очима видео сам да су убедљиву већину „литијаша“ чинили млади људи. Кроз младе, сви то знамо,

можемо да наслутимо будућност, оно што долази.

На делу је духовна обнова српског народа, у то немам никакве сумње. То се понајбоље види у западној Европи и Америци, где се налази убедљива већина нашег расејања. Ту су протестантске, па и римокатоличке цркве празне или полупразне. Наше су препуне. Више нису ретки примери странаца који, напуштени од својих цркава, имају нашу веру. Такве, нарочито младе људе, у Утрехту, у Холандији, окупља млади, образовани полиглот, отац Крсто Станишић. Он и његови парохијани управо сада прикупљају новац да би откупили тамошњу протестантску цркву. Добри људи, Холанђани, Аустријанци, Американци, са попустом нам продају своје богомоље, јер више воле да се у њима служи православна служба Божија, него да буду претворене у кафиће, ресторане, хотеле и клубове.

Будимо, ипак, трезвени. Ми смо, за сада, мањина. Огромна већина наших младих људи не окупља се у црквама него у тржним центрима. Светска моћ, за сада, није на нашој страни. У односу на двомилионски Београд, број верника је више него симболичан. Колико представника наших политичких, пословних, медијских елита редовно долази на Литургије? Ми нисмо њихови. То нас, као у раном хришћанству, може учинити јачим. Сви смо у руци Господњој, као на оној фресци у Манастиру Манасији. Али, Он мора да нас препозна, да смо они који држе дату реч, да јесмо у Његовом Завету. Ако га не будемо достојни, ова обнова би, као пламен воштанице, са првим јачим ветром, могла и да се угаси.

Светосавски завет значи спремност на напуштање земаљског царства и опредељење за Царство Небеско, онако како је учинио Свети Сава, када је из палате побегао у манастир. Светоса-

вље почиње са тинејџерском побуном, како ми на путу за Хиландар рече мој пријатељ и адвокат, Душан Стојковић.

Свети Сава у *Жичкој беседи* каже да је потребно да као овце пустимо да нас Пастир уведе у наш небески тор: „Он, Преблаг Човекољубац, и до нас достиже Својом богатом милошћу, исправљајући наше недостатке, хотећи као Пастир истинити да нас, заблуделе овце, сакупи у небески тор (Свој). До-сежући до тога тора мисаоним и душевним очима (нашим), ми Му се свагда молимо припадајући Му у сваки час, и исповедајући Му се, како Он сам дарује исказати то или помислити и неизречено сачувати. И ми, сатворивши вољу Његову, добићемо од Њега спасење у овом веку и у будућем, ако верно сачувамо заповести Његове које нам је сам Господ заповедио да држимо и обећао нам за то небеску награду, рекавши: Заиста вам кажем: Ко одржи реч Моју неће видјети смрти вавијек.“

Небеско Царство није само са оне стране овоземаљске егзистенције. Оно је, како кажу ава Јустин и његова духовна чада, сада и овде. То је царство вечних, непропадљивих вредности. Када живимо у њима и за њих, ми јесмо у Небеском Царству. Свакога дана ми бирамо Царство Небеско, онда када изаберемо љубав, а не мржњу, истину а не лаж, правду а не неправду, подвиг а не страх, верност а не издају, једноставно отачаствољубље, а не помодну идеологију.

Завета нема без жртве. Стари завет препун је примера пожртвовања за све оно што води ка Небеском Царству. Но први Израил Богу жртвује краве, телад, овце, козе, грлице, брашно, тесто, маслиново уље, тамјан, со, вино. Треба читати Књигу Исуса Навина. Они победе над непријатељима, које подразумевају уништење целих градова, тумаче као потврду своје изабраности и

верности Господу. Нови Завет, међутим, од нас тражи да као и Син Божији Исус Христос, на жртву, у име Царства Небеског и љубави према ближњем, приносимо сами себе. У томе је важна разлика између Старог и Новог Завета, у томе је најдубља тајна Светосавског завета и целе наше историје. У томе је тајна Косовске и Колубарске битке; ту је тајна Јасеновца и Маутхаузена, у коме су хиљаде српских логораша убијане у два светска рата. У томе је тајна *Горској вијеници* и *На Дрини ћурије*. У томе је тајна страдалне Крајине и јуначких Кошара.

Живимо ли данас за Небеско Царство? Плашим се да није тако. Својом убедљивом већином, Срби за Небеско Царство не маре. Дивљи индивидуализам и материјализам пустоше њихове животе. Када им поменете жртву, у било ком облику, њима се коса на глави диже. Њихови погледи одавно више нису усмерени ка небеском Јерусалиму и Светој Гори, него ка Лондону и Менхетну. Да ли ће мањина, која се окупља на Литургији, променити нешто? То ће зависити од воље Божије, али и од нашег опредељења.

Ми смо поколења која су издала Крајину. Знам да нисмо сви подједнако криви и да и вечерас међу нама има оних који су се за Крајину борили, или су помагали прогнаној браћи, или су бар у августу 1995. изашли на улицу да би јавно осудили издају. Но историја нема превише времена за изузетке – она прати главне токове и бележи коначне резултате.

Сада је на делу издаја Косова. Шта је свако од нас учинио да је спречи? Да га нисмо можда, својим ћутањем и пасивношћу, уз слегање раменима и изговоре, разменили за запослење, ову или ону себичну и јадну добит? Јесмо ли Христови или Јудини, Лазареви или Вукови? Лако ћемо се препознати у Савином огледалу. Наша браћа у ко-

совским гетима, на свакодневном распећу, несумњиво су Христови, Лазареви и – Савини. А ко смо ми?

Законоправило и типичи – Свети Сава дао нам је законе. Срби су дуго појмове „закон“ и „вера“ користили као синониме. Вук Караџић пише о Србима „три закона“. Свети Сава нас је, кроз законе, као Мојсије Јевреје, учинио народом. Да ли данас Срби поштују законе? И овде врло добро знамо какав је одговор. Само се погледајмо у Савином огледалу. Када смо почели да губимо светосавску правну свест, када смо престали да се осврћемо на законе? 1459, 1918, 1945?

Хоће ли данас мањина спасти већину? Христос и његова мала војска, његових 12 апостола, спасли су свет. Један Свети Сава спасао је свој народ. Кнез Лазар и његови војници, „велики и мали“, како каже савременик, патријарх Данило III, изгубили су земаљску битку, али су је на небу добили. За свој народ задобили су Царство Небеско. Један раванички монах, савременик Косовске

битке, приповеда да се Лазар, пре битке, „топле молитвенике Христу раније пославши, Симеона, велим, новог мироточца, и светитеља Саву, и ове као тврде јемце имајући“, „и молитвама ових наоружавши се“, „богооца Давида реч у срцу носећи“, овако обратио Богу: „Но, Господе, не предај нас до краја имена твојега ради, и не разори завет твој нама, по молитвама преподобних и богоносних отаца наших, Симеона и светитеља Саве“.

Овако би и ми данас требало да се молимо. Тада ће нам, молитвама нашег оца Светог Саве, као у *Небеској Лиџијурџији* Владике Николаја, Господ можда опростити. Тада ће Пастир коначно пронаћи своје изгубљено стадо и увести га у свој небески тор.

Проф. др Милош Ковић
(Светосавска беседа изговорена на
Светосавском балу у Љигу, 25. 1.
2025.)

СВЕТИ ЦАР КОНСТАНТИН И ПРВИ ВАСЕЉЕНСКИ САБОР

Живот и учење Православне Цркве, није могуће разумети без Првог Васељенског Сабора, који је одржан у граду Никеји (данас место Изник у Турској) 325. године. На овом Сабору формулисано је Никејско исповедање вере. А све оно што се догађало почетком четвртог века, када је реч о Хришћанству, повезано је са Светим царем Константином Великим и његовим зетом и савладарем Ликинијем. Њихово савладарство представља крај тетрархије, која се завршила коначним преовладавањем Хришћанства и Константиновом монархијом.

Свети цар Константин (Гајус Флавиус Валериус Константинус), према историчару Јевсевију, рођен је око 272. године, од оца Констанција Хлора (грчко-илирског или римско-илирског порекла) из Ниша и мајке Јелене (Гркиње) из места Дрепанон у Витинији, у близини Никомидије. Ово место ће цар Константин назвати по својој мајци Еленопољ. Констанције је у римској војсци у Диоклецијаново време заузимао високо место, а у Никомидији је упознао Јелену (ћерку скромног гостионичара, по речима Светог Амвросија Миланског) и узео је за супругу. У граду Наисусу – Нишу родио им се син Константин. Цар Константин се упокојио на празник Духова, 337. године.

Црква Христова постала је слободна у Римској империји 313. године, Миланским едиктом цара Константина, јер је тада престало гоњење Цркве. Велики број Јелина је ушао у Цркву,

уносећи са собом и своја схватања и проблеме, па је дошло до појаве јереси. Период од Првог до Другог Васељенског Сабора јесте период Аријеве јереси и њених злих огранака. Аријанска јерес почиње мало пре Првог Васељенског Сабора и траје до Другог Васељенског Сабора (381. године). Почети Аријеве јереси, која се појавила у Александријској Цркви, нису временски прецизни одређени. Сматра се да је Аријева јерес настала у време Светог Петра Првог, Архиепископа Александријског, негде око 311 – 312. године, када је он мученички пострадао. На фрескама, Свети Петар Александријски има виђење Христа са раздераном хаљином (ризом) и пи-

та Га: *Ко њи раздера ризу Христѡе?*, а Христос му одговара: *Безумни Арије*. Арије је био свештеник Александријски, у Цркви Свете Теоне, где је проповедао и тумачио Јеванђеље. Пре тога се школовао у Антиохији и убрајао себе у ученике Лукијана Антиохијског, али га аријански историчар Филострогије не убраја у Лукијанове ученике. Епископ Атанасије Јевтић у књизи *Патрологија I*, за Лукијана Антиохијског тврди да је православан, а не зачетник аријанства.

Око 318. године, Арије, који је био свештеник у предграђу Вавкалис, дошао је у отворени сукоб са својим епископом Александром Александријским. Арије је порицао постојање вечности и божанске природе Бога Логоса, Другог Лица Свете Тројице. Осуђен је на сабору којим је председавао поменути епископ Александар, а на коме је учествовало око сто епископа из Египта и Либије. Арије је одбио да се покори саборској одлуци и тражио је подршку, углавном међу својим некадашњим пријатељима из Антиохијске школе. Подржавали су га Јевсевије Никомидијски, Теона Никејски и Марије Халкидонски. Поред тога, нашао је подршку и међу извесним оригенистима, који су, следујући свом учитељу, истицали стваралачку улогу Бога Логоса. Ова расправа се веома брзо проширила по читавом Истоку. После поменутог Сабора, Арије је протеран из Александрије. Добио је подршку Јевсевија Кесаријског и нарочито Јевсевија Никомидијског. Александар Александријски сазвао је нови Сабор, 323. године, на коме је осудио и све Аријеве присталице. Цар Константин је сазнао за ове спорове и послао свог личног пријатеља и званичног црквеног саветника Осију, Епископа Кордобе (Шпанија), у Александрију, који је подржао Александра. Осија се потом враћа у Никомидију и саопштава цару Константину

какво је стање, тј. да један део Епископа подражава Арија, док су други бројни епископи на страни Александра Александријског. Цар Константин је у почетку мислио да томе не треба придавати већи значај и да ће се све разрешити међусобним измирењем супротстављених страна. Увидевши да то није могуће, одлучио је да сазове Васељенски Сабор, за 20. мај 325. године.

Никеја је била други град по величини Витинијске области. Епископи других земаља могли су лако да дођу до Никеје, а налазила се и близу Никомидије, где се налазио двор цара Константина.

Поставља се питање, колико је Епископа учествовало на овом Сабору? Према Јевсевију 250, према Јевстатију 270, а Свети Атанасије наводи број од око 318 Епископа. Представника са латинског Запада је било мало, јер тамо Аријанство није било продрло, папа Силвестар није присуствовао због старости, али је послао двојицу свештеника, као своје представнике. Неки од Отаца присутних на Сабору, носили су „*ране Госјодње на свом шелу*“, од последњих гоњења Цркве. Огромна већина Епископа била је против Арија, али је мало њих могло са њим да учествује у дискусијама, јер је он био школован дијалектичар. Ван Сабора, енергично је наступао александријски ђакон Атанасије, главни борац за богооткривену истину о вечном Сину Божијем, **једносущном Оцу**. Отац Јустин Ћелијски каже: „Свети Атанасије је сагледао до дна сав ужас аријанског лажног учења и са Светим Оцима Првог Васељенског Сабора спасао Цркву од пропасти.“

Цар Константин је отворио Сабор 14. јуна, присуствовао Сабору и није се мешао у рад Сабора. Главни задатак Отаца био је, да због ширења Аријеве јереси, саставе што прецизније тријадолошко учење Цркве (учење о Све-

тој Тројици). Они су то и учинили тако што су саставили Символ вере. Кључна реч Никејског Символа вере јесте израз **једносуштан**, који упућује на однос између Оца и Сина. Дакле, Оци су потврдили веру Цркве и означили: да је Син Божији **рођен** од Оца предвечно, да **није** створен, да је из самог **бића** Очевог, из саме **суштине Очевог**, да је **једносуштан Оцу**.

Друго питање на Првом Васељенском Сабору било је питање Мелетијевог раскола у Александријској Цркви. Овај раскол дао је повод за доношење 6. канона, који се позива на старе обичаје и праксу у Египту, да александријски архиепископ има духовну власт над целом облашћу.

Следеће питање, које је требало да се реши на овом Сабору, било је питање празновања Пасхе. Према историчару Созомену, могуће да је цар Константин послао Епископа Осију Кордовског у Александрију, да испита и овај проблем. Оци су на Сабору доне-

ли одлуку о томе да се Пасха празнује истовремено.

Први Васељенски Сабор донео је 20 канона.

Неки од учесника Првог Васељенског Сабора су Осија Кордовски, Александар Александријски, Јевстатије Антиохијски, Макарије Јерусалимски, Николај Мирликијски, Спиридон Тримитунски (Кипар), Јевсевије Кесаријски, Павле Неокесаријски, Јован Персијанац, Теона Кизички, Александар Солунски, Протоген Сардички, Цецилијан Картагински, Ипатије Гангрски, а од јеретика: Јевсевије Никомидијски, Теогнис Никејски, Марије Халкидонски, Менотан Ефески, Теона Мармарички.

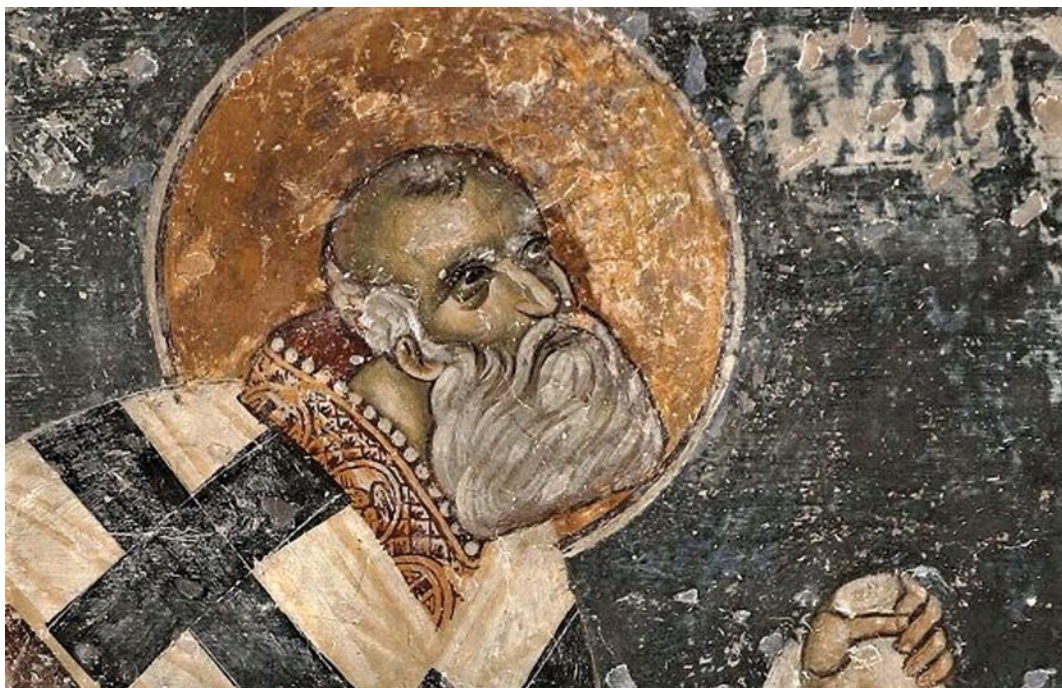
Спомен Светих Отаца Првог Васељенског Сабора у Никеји, празнује се у Недељу Светих Отаца, између Спасовдана и Педесетнице.

Ђакон Милош З. Јелић,
Храм Светог Вознесења Господњег
у Чачку

УЗРОЦИ САЗИВАЊА ПРВОГ ВАСЕЉЕНСКОГ САБОРА

Први Васељенски Сабор или Сабор у Никеји одржан је пре 1700 година. Нама познат „резултат“ овог Сабора је Никејско исповедање вере, које је дефинисано кроз историју као Символ вере. Ово исповедање вере је нешто са чиме се ми као хришћани сусрећемо иницијално, при самом уласку у Цркву – крштењем, али и кроз шта се потврђујемо током целог живота литургијски-саборно. Ми заједнички исповедамо основе вере у Оца, Сина и Светог Духа. Да ли је ово исповедање увек било стриктно

дефинисано у облику који имамо данас? Да ли су по себи разумљива и опште-прихваћена одређења Никејског исповедања вере? Историјски токови везани за период пре 325. године и богословски спорови говоре о томе да је постојала врло специфична ситуација везана за ова питања. Она не да нису била дефинисана, већ су постојале варијанте исповедања вере, чије разлике нису биле проблематичне по себи, већ су уско биле везане за обреде крштења. Шта је провело богословску свест и иницирало ка Сабору који ће тежити дефинисаном и уједначеном исповедању?

Питање Никејског сабора је било везано за јерес аријанизма, отварајући мноштво могућности за расправе које ће потрајати деценијама након њега и бити плодно тле за нове јереси. На питање шта је аријанизам, могли бисмо се послужити виђењем Светог Василија Великог: „Они прихватају постојање (Сина), и сагласни су са тим да је засебно Лице Син, а засебно Отац, али уводе учење о несличности Оца и Сина по природи. Име Син прихватају само као реч, док Га у стварности срозавају на ступањ творевине.“ Свети Василије се сусретао са последицама аријанског учења и са одређене дистанце говорио о њима и ономе што је аријанизам изродио.

У времену Никејског сабора, овим питањима су се бавили многи Оци, али је забележено име Светог Атанасије Великог, који у Окружној посланици епископима Египта и Либије цитира Аријево учење, говорећи да „Христос није истински Бог, него се Он, као и сви други, назива Богом по присаједињењу...[.] Као што су сва бића по суштини далека Оцу и страна Њему, тако је и Христос по свему далеко од суштине Очевог...“ Дакле, Свети Атанасије износи суштину Аријевог учења, која говори о томе да је једино Отац Бог, а да Син то никако не може бити, већ је накнадно створен и уздигнут на највиши ниво међу створеним светом и бићима. Зато Атанасије уводи термин, који је саборски усвојен, а нама данас одлично познат – једносуштан. Он је конкретизовао однос Оца и Сина, постављајући их у исту раван/реалност, говорећи да је Син исте суштине као Отац – Син је Бог као и Отац. Језик и појмови којим се Атанасије служио, као и његови претходници и они који долазе после њега, није био дефинисан све до доба Василија Великог, тако да

је та чињеница правила велике забуне.

Међутим, ко је био Арије и шта је допринело његовим тврдњама и проблематици која је буктела у то време? Арије је био презвитер у Александрији, која је по Болотовљевом опису, била подељена на квартале (насеља), која су била испресецана улицама под правим углом; свако од тих насеља је имало своју парохијску заједницу, која је погодовала развоју онога што се код Арија показало као негативно. Заправо, његово учење је задобило велику популарност, изграђен је култ личности на неки начин, који је пратио Аријеву аскетску појаву. То учење се ширило, ушло у свакодневни живот парохијана, претендовало на правоверност и доминацију. Епископ Александар Александријски је сазивао александријске презвитере, са којима је умео да расправља на богословска питања, те се у таквим околностима и обелоданило Аријево учење. Овакав начин богословствовања је била прилично заступљена пракса, јер није нужно значила сукоб међу епископима или клирицима, већ врсту философске расправе. У таквој атмосфери настаје аријанизам, који је имао присталице међу више епископа и презвитера, што исти епископ Александријски помиње у *Окружној посланици* о Аријевој јереси, када говори о мотиву покретања овог питања пред вишим инстанцама: „Хтео сам о томе да ћутим, мислећи да ће се зло ограничити на једног преступника, и старајући се на сваки начин да глас о њему раширивши се по другим местима, не би увукао у заблуду просте људе.“ Динамика раста овог питања је била велика, тако да се сам император Константин уплиће у дешавања, критикујући обе стране (једне због тога што постављају питања, друге што одговарају, бавећи се темама које једино могу бити у домену „интелектуалне

гимнастике“), али бринући се због феномена који је настао. О његовој бризи говори и историјска чињеница да сам Константин сазива Сабор. Не може се рећи да је свима било јасно о чему је конкретно реч, те су се многи делили, сукобљавали, налазећи се у потпуној конфузији. Оно што би могло иоле расветлити ситуацију је још један корак уназад, пратећи корене из којих су никла ова учења.

О IV веку је прецизно коментарисао Георгије Флоровски, када је рекао да је у овом веку „почео тешки процес духовног препорода античког друштва. Већина живи још увек у некаквом културном двоверју. Веома споро се преображава душевно устројство античког човека.“ Оваква карактеризација времена је управо оно што нам је потребно да бисмо увидели шта узрокује питања аријанизма и тешког разумевања односа Свете Тројице. Морамо се вратити на познате центре духовног образовања, две школе, које су утицале (свака на свој начин) на целу Цркву, а то су Антиохијска и Александријска школа. Обе су карактеристичне по начину на који су тумачили Свето Писмо: Александријска школа је тражила дубљи смисао догађаја, користећи се алегоризмима, док Антиохијска утемељује тумачење на буквалности/историчности догађаја, на којима може увидети виши смисао. Прва је имала склоност ка претеривању и одвајању од реалности текста, док је друга могла занемарити виши смисао догађаја Светог Писма. Такође, обе су неговале традиције философије у својим приступима: Александријској је била блиска Платонова философија, док је Антиохијској школи била ближа Аристотелова. Сагледати односе и исходе ове две школе може изгледати једноставно, као две „зараћене“ стране или подвојене својим разликама. Међутим, разлика

у методу тумачења је често умела да доведе до сличних или истих резултата тумачења. Посматрајући ситуацију која се развијала између Александра Александријског и Арија, можемо их довести у везу са правцима ове две школе: Александар је припадао Александријској школи, али сукоб у богословствовању није настао због тумачења, већ због философског становишта, као што смо претходно рекли. Са друге стране, Арије се повезује са Лукијаном и Павлом Самосатским, личностима које су биле присутне у Антиохији и чија су учења била проблематична још у периоду III века. Атанасије Велики оптужује Арија за „квасац“ јереси, који узима од Лукијана, док Болотов тврди да је Аријево схватање Бога као и Павла Самосатског, антропоморфно и да је довело до ужасних последица по учење о Светој Тројици. Рекли смо да је за Арија појам једног Бога могао бити разумеван само као Бог Отац, док су Син и Дух придодани, обојени. Његово схватање има старозаветни карактер једног Бога, док све што није такав Бог, подлеже варијацијама као што је код Павла и Лукијана динамистичка – Син је сила Божија која се јавља у одређеном облику.

Главно питање Никејског сабора је питање о Светој Тројици, које није било једноставно решити. Збуњујућа атмосфера, која је попримила толике размере, резултирала је сазивањем Сабора, који ће бити запамћен као први те врсте. Да бисмо заокружили питање узрока, можемо рећи да су то били водећи дух времена, философске полемике и термилошка неусклађеност, тј. недостатак онога што касније добијамо као уједначену дефиницију – Символ вере.

Вероучитељ Бојан Кнежевић

РЕЧ ВИШЕ

Ових дана прегледавам књигу за коју треба да напишем уводну реч или рецензију. Књига је толико добра и уредници су је тако добро приредили, допунили, објаснили, да ми се чини како би све што бих написао било сувишно.

У таквом размишљању и трагању за смисленом речју, седим са ближњима. Тече општи свакодневни разговор, не везан за моје размишљање. Искусно духовно лице у току разговора рече: „Изговорио сам реч више, могао сам тиме да увредим, да повредим неког.“ Одушевила ме та дефиниција. Заиста, колико пута, иако желимо да будемо искрени и добронамерни, изгубимо меру, заиграмо се сопственом „памећу“, и изговоримо ону „реч више“, која унесе раздор, или барем поквари склад међу људима.

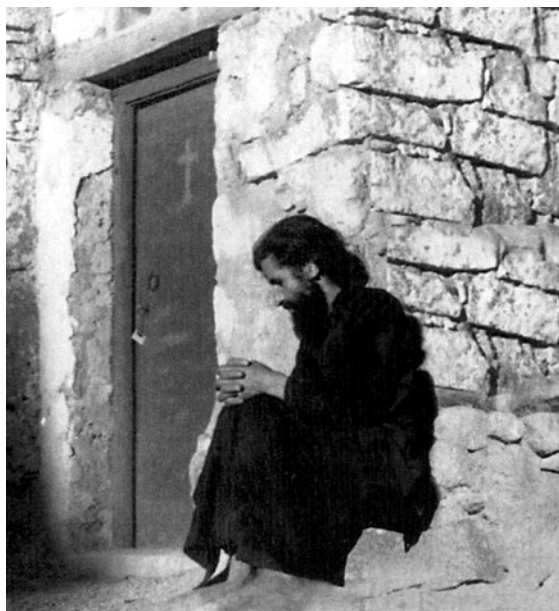
Није случајно народ давно рекао: „Кад год сам ћутао, нисам се покајао.“ А Псалмопојац моли Бога: „Постави, Госпode, стражу устима мојим, и врата ограђена око усана мојих“ (Пс 140, 3). Апостол Јаков упозорава: „Језик је мали уд, али се хвали великим стварима. Ето малог огња, колику велику шуму запали! И језик је огањ, свет неправде; језик је међу удима нашим онај који прља цело тело...“ (Јак 3, 5–6).

Поред непримерене брбљивости, закупа ме још једна идеја. Углавном о другима судимо по њиховим пос-

тупцима, а о себи по сопственим намерама; то је један од узрока толиких неслагања и неразумевања. Поред тога, наше настројење, опредељење и стање у коме смо, чини разлику међу нама. Не губимо из вида да и Свето Јеванђеље недвосмислено упозорава Христовим речима: „Не мислите да сам дошао да донесем мир на земљу; нисам дошао да донесем мир, него мач“ (Мтв 10, 34). Тај мач јесте Реч Божија, која „продире и до раздвајања душе и духа, зглобова и сржи, и суди помислима и намерама срца“ (Јевр 4, 12). Зато се свет неминовно одваја на оне који стоје у Истини (или се бар својски труде да у њој стоје) и на оне који, градећи „своју истину“, речима правдају неистине.

Индивидуална несугласица у речима и ставовима често се шири, множи и прераста у колективни неспоразум, а потом у глобалне поделе. Најкатастрофалнији плод тога јесте рат, а нетрпељивост и неповерење постају свакодневица. Зато апостол Павле саветује: „Никаква рђава реч да не излази из уста ваших, него само добра за изграђивање, да да благодат онима који слушају“ (Еф 4, 29); и још: „Ако је могуће, колико до вас стоји, имајте мир са свима људима“ (Рим 12, 18).

Али ја бих се вратио на почетну мисао. Чак и тамо где смо у складној заједници, са најбољим намерама, ипак долази до варница, и понекад излети

та „реч више“. Зашто? Зато што нас сујета понесе да се „покажемо паметнијим“, да заборавимо на уважавање различитости и слободе саговорника. Тада изговоримо ону кобну, погубну реч која наруши љубав и мир. Зато Свето Писмо саветује: „Свако нека буде брз да слуша, а спор да говори, спор на гнев“ (Јак 1, 19–20); и још: „При многим речима не бива без греха, а ко обуздава усне своје мудар је“ (Прич 10, 19).

Слава и хвала Богу, да у Светој Цркви и у Јеванђељу заиста имамо одговор на све. „Ко хоће да љуби живот и да види добре дане, нека устегне језик свој од зла и усне своје да не говоре преваре“ (1 Пий 3, 10). У једној трпезарији видех речи Светог Исака Сирина: „Ћутање је тајна будућег века, а речи су оруђе овога света.“ Свети Антоније Велики поучава: „Много пута сам се покајао што сам проговорио, а никада што сам ћутао.“ Ава Доротеј додаје: „Ко уме да ћути у тренутку раздражљивости, тај је већ достигао велику меру духовне зрелости.“ Подсећа и Господ: „Кажем вам да ће за сваку празну реч коју рекну људи дати одговор у дан суда“ (Мт 12, 36–37).

Чини ми се да нам ваља прећи троделни пут: једно је имати сазнање шта је добро — контролисати свој језик; друго је одлучити да то спроведемо; а сасвим треће — успети да то заиста чинимо. Чак и прву етапу овога пута нису сви усвојили; друга две су за нас, слабе и самољубиве људе, недостижне без помоћи Божије. Али ако у нама постоји истинска жеља, ако је потврдимо трудом и залагањем, тај пут нас води ка самопознању. А истинско самопознање неминовно рађа покајање, чији је најважнији плод смирење — стање у коме се дарује благодат Духа Светога (в. 1 Пий 5, 5–6).

Како нас учи Свети Серафим Саровски, читав наш хришћански живот треба да буде усмерен на „стјажање Духа Светога“ — на привлачење и стицање благодати Божије. Тек када нас благодат Божија укрепи, постајемо облагодатени, способни да се боримо са сопственим слабостима. Тада постајемо свеснији, смиренији и бољи, и тек тада можемо се надати да више никада нећемо изговорити ону непотребну, разарајућу — „реч више“.

Цветко Петровић, теолог

НЕ БОЈ СЕ, САМО ВЕРУЈ – О ПРОБЛЕМУ СТРАХА И АНКСИОЗНОСТИ

Други део

Хришћанско гледиште на страх

Да посмотримо сада проблем страха са аспекта православне вере. Реч страх (јевр. *јирах*, грч. *фовос*) се у Светом Писму помиње укупно 103 пута. Од тога синтагма *Господњи њомиње се* 27 пута, а *сйрах* *Божји* 8 пута.

Да ли је страх, по учењу православне Цркве стар колико и човек? У Књизи Постања читамо да док су живели у Рајском врту, Адам и Ева нису имали страха. Били су домаћини свега света, повереног им од Бога. Жива бића и нежива природа били су им послушни. Међутим, ствари се у корену мењају када најпре Ева, а потом и Адам, буду преварени од Сатане и поједу плод Дрвета познања добра и зла. Мислили су да ће уз помоћ дрвета, које је створено и ниже је биће од њих, задобити оно што је узвишеније од њих – нетварни, божански и вечни живот. Али, преварили су се и промашили свој циљ. Природа им је постала непослушна, баш као и они своме Творцу. И природа и присуство Божије не побуђују у њима више осећања дивљења и радости, већ осећај страха и неизвесности: И зачуше глас Господа Бога, који иђаше по врту кад захлади; и сакри се Адам и жена му испред Господа Бога међу дрвета у врту. А Господ Бог викну Адама и рече му: Где си? А он рече: Чух глас Твој у

врту, па се поплаших, јер сам го, те се сакрих (Пост. 3:7-10).

Након тог првородног греха страх улази у људе и у читаву створену природу. Страх је, дакле, последица греха: првородног, а касније и осталих. Ту је разлика у хришћанском схватању страха и дефиницији страха у психологији. По хришћанском схватању, човек је старији од страха. Хришћанство сматра човека одговорним за појаву страха у свету. Страх, као и смрт, није природно стање света и човека. Он је, као и смрт, накнадно ушао у овај свет и треба га елиминисати као страног тело у свету и човеку.

Праведни Јов тражи од Бога да уклони руку своју од њега и да уклони страх из њега, зато што он не жели да свој однос са Богом заснива на страху, већ на љубави и пријатељству. Цар Давид и остали псалмописци често помињу реч страх у Књизи Псалама: Пс.2: Служите Господу са страхом, и радујте се с трепетом; Пс.34: Страху господњем научићу вас, Пс. 54: Срце се моје смути у мени и страх смртни нападе на ме; Пс 111:10, Приче 23:17: Почетак мудрости је страх Господњи; Приче 10, 24: Чег се безбожник боји оно ће га снаћи, а што праведници желе Бог ће им дати.

У речима пророка Исаије које смо слушали на Великом повечерју такође се помиње страх : С нама је Бог разумите народи... Страху вашег нећемо се бојати нити ћемо се збунити, јер је с нама Бог. Господа, пак, Бога нашега,

Њега ћемо светковати, и Он ће нам бити страх. Јер је с нама Бог (Ис.8:13). Овде Свети пророк Исаија предказује Онога који долази у Име Господње како би омогућио човеку да победи сваки страх – Богочовека Исуса Христа. Како је то Господ Исус Христос учинио? Тиме што је победио главни и највећи страх у човеку – страх од смрти. Својим искуством смрти и победом над смрћу кроз Васкрсење, Господ је омогућио људима да победе најпре страх од смрти (јер је она изгубила ону силу какву је имала пре Христовог Васкрсења), а потом и сваки други страх (јер шта је икада било и може бити страшније од смрти—од непознатог, од нестајања и деградације!)

Као што рекосмо, реч страх се у Светом Писму помиње 103 пута. А реченица „Не бој се!“ написана је 365 пута! Као некакав подсетник за нас хришћане

да се сваки дан у години предамо Светој вољи Божјој и будемо слободни од брига. Када се анђео Божји јавља Дјеви Марији, Јосифу, пастирима, Захарији он почиње речима „Не бој се.“ Ове речи охрабрења и пре свега ослобођења од терета страха и забринутости, често је изговарао и Господ Наш Исус Христос: Не бој се кћери, вера твоја спасла те је (Мт 9:18-26); Не бојте се, ја победих свет (Јн 16:33); Не бојте се од оних који убијају тело и потом не могу ништа више учинити (Лк 12:4-5); Не бојте се дакле; ви сте бољи од много врабаца (Лк 12:8); Не бој се, само веруј (Лк 8:50); Не бој се мало стадо... (Лк 12:32); Не бојте се, Ја победих свет! (Јн 16:33).

У светоотачком богословљу доста се говори о људским страховима и страху Божјем. Какав је то страх Божји? То је једини позитиван страх у хришћанству.

То није страх од Бога као правичног и преког Судије који само чека да човек прекрши његов закон па да га казни. Не. Такав страх од божанског бића припада незнабошцима и ропском односу човека према Богу. То није ни страх од губитка Раја/награде на земљи или на небу, тј. не произилази из најамничког односа према Богу (какав су имали и имају Јевреји или муслимани). То је страх детета да својим поступком не разочара или ожалости родитеља који га воли и верује му. Овакав страх не настаје из ропског или најамничког односа према Богу, већ искључиво из љубећег, очинско-синовског односа. Тај однос човека према Богу васпоставио је једино Богочовек Христос.

Свети Јефрем Сирин објашњава везу између страха Божијег и обичних страхова: „Ко се боји (да ожалости) Господа тај је изнад сваког страха, удаљио је и оставио далеко иза себе све страхове овога века. Далеко је од сваке бојазни и никакав трепет му се не приближава.“

Свети Максим Исповедник у свом Кратком тумачењу молитве Оче наш каже: „Страх Господњи је чист, остаје у век века“ (Пс.18,10), јасно познавши да је он (=страх Господњи) нешто друго од онога страха кога сачињава бојазан казне због престапа. Јер овај (=људски страх) бива споља, и са присуством љубави сасвим ишчезава, као што негде у речима својим показује велики Јеванђелист Јован, говорећи: „Љубав изгони страх напоље“ (1Јн. 4,18); док онај (=страх Господњи) по природи карактерише закон истинске срдачности (στωρις), стидљивошћу очувавајући довека Светитељима – и међу собом и према Богу – савршено непропадљив став и начин љубави.“

Свети Јован Лествичник у свом чувеном делу *Лествица* помиње незрели страх у нама од тамних и напуштених места попут шума, гробаља и празних

кућа. И каже да је једини начин да победимо тај страх суочење са истим: „Да бисмо се спасили и избавили од те муке и да бисмо је трансформисали, шта ћемо ми радити? Устаћемо у глуво доба ноћи, око поноћи, устаћемо и кренућемо храбро, са молитвом у уму и срцу, право у такво једно место.“ Страх од смрти је својство природе, али оне непослушне! Што се човек чешће опомиње смрти тиме ће имати мање страха од смрти!

Хришћанин не бежи од страха, већ се суочава, бори са њиме! Ако се сетимо она три одговора организма пред опасношћу, видећемо да је са становишта хришћанства борба једини исправан одговор (не бекство или замрзнутост у месту). Суочавање са страхом је први корак у победи над страхом. На који начин се ми хришћани боримо против страха и превазилазимо га? Одговор је једноставан и налази се у Посланици Светог Јована Богослова: „У љубави нема страха и савршена љубав изгони страх напоље“ (1Јн. 4,18). Пре приступања Светом Причешћу на свакој Литургији чујемо позив: Са страхом Божјим, вером и љубављу приступите. Ове речи се не помињу без разлога на овом месту. Ако би се човек приступајући Светом Причешћу поуздао у сопствену „праведност“, он никада не би приступио истом из страха од греха и недостојности. Али, страх Божији је страхопоштовање човека пред својим Прволиком – пред Божанским, вечним Бићем. И док страх од казне настаје услед слабости људске природе и услед греха, страх Божји настаје из вере и љубави.

Хришћанин у коме је љубав Христова главни покретач, не бори се да би преживео (јер и након сто и након десет и након педесет година живота крај је један те исти – смрт), већ се бори да задобије вечни живот, а то је већ сасвим другачији начин постојања од горе-

поменутог анималног начина. За разлику од љубави, која је самодовољан узрок и постоји од вечности, мржња и зло то нису. Мржња је једна од најизразитијих последица страха. Ко нас мрзи тај нас се и боји: нас, некога/нечега око нас или у нама. Онај који воли храбрији је и јачи од онога који мрзи. Сетимо се да су првосвештеници мрзели Христа и разапели на Крст из страха од губитка моћи и утицаја у јеврејском народу. Римски цареви, мучитељи хришћана имали су најпре страх од урушавања сопственог ауторитета, али и од урушавања римске вере и традиције, те су их због тога жестоко мрзели и мучки убијали. Нацисти су убијали Јевреје из ирационалног страха од финансијског монопола, а усташе српски народ у НДХ из ирационалног страха од „велико-српског хегемонизма“.

Свети пророци, апостоли и мученици су вером у Бога Живога победили страх, а то су потом и на делу потврдили својим страдањима: одлазили су на места погубљења са радошћу, „као на свадбу“. Међу многобројним примерима мучеништва с радошћу навешћемо само неке: Свети Левкије, Евменије, Георгије, Димитрије, Теодор Тирон, Трифун. Ипак, најбољи пример победе вере и љубави над страхом дају нам Свете жене: мученице и девственице. Оне не само да су победиле страх већ су и надишле ограничења људске природе. До хришћанства ниједна жена није могла помислити да живи без мужа и буде само Божја невеста. А девственице-хришћанке су и пре и после појаве монаштва на историјској сцени смело изјављивале пред својим очевима, заручницима и мужевима да не желе да се удају ни за једног смртног човека, потпуно спремне да се суоче са последицама, тј. прогонима и мучењима (Света мученица Христина, Варвара, Фелицитата и Перпетуа...).

-
Мајке хришћанских мученика нису желеле да оду у смрт пре своје деце (што би било логично палој људској природи), већ искључиво после њих! Зашто? Зато што су желеле да буду сигурне у то да се њихова деца неће одрећи Христа у последњем, смртном часу. Ове најхрабрије мајке и жене у историји света бодриле су своју децу да остану верна Христу до краја свога живота: Свете мученице Вера, Нада, Љубав и мајка им Софија; Мајка Ликариона, Марте и Марије.

Закључак

Хришћанство је највећи систем оптимизма, за који свет зна. То је систем вере, наде и љубави. То троје спасава: вера, нада и љубав. А вера, нада и љубав – то је оптимизам... Дакле, једино оптимизам спасава (Свети Владика Николај Жички).

Страх Божији, вера и љубав изгоне сваки други страх из човека. Да би човек имао страха Божјег, потребно је да има не пуко убеђење да Бог постоји (такву веру имају и демони), већ да воли Бога и да кроз ту љубав изгради однос поверења у Бога. Верујмо у то да је Христова победа над смрћу уједно и наша победа. И кад је тако, немамо чега да се бојимо. Победа нам је већ осигурана. Наше је само да до краја живота останемо верни Христу и дубоко верујемо да Христос васкрсе!

Ђакон Филип Зеленовић,
Храм Свете Тројице у Краљеву
(Из духовних разговора вођених у
Цркви Свете Тројице у Краљеву, 13.
март 2025)

НОВИ ИЗДАВАЧКИ ПОДУХВАТ ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ

**Епархија жичка је благословом Његовог Високопреосвештенства
Архиепископа и Митрополита жичког Г. Г. др Јустина, богатија за
још једно значајно издање, овога пута из области најраније
црквене историје:**

Алексеј Петровић Лебедев. *Огледи из историје ране Цркве. Изабране студије*, превео са руског протојереј Ђорђе Лазаревић, уредник протојереј др Слободан Јаковљевић, Епархијски управни одбор Епархије жичке, Краљево 2025, тираж 1000 примерака.

Наглашавамо да је ова књига штампана уз подршку Управе за са-

радњу са црквама и верским заједницама Владе Републике Србије у оквиру пројекта „Жички источници“, који је покренуо Епархијски Управни Одбор Епархије Жичке.

Алексеј Петровић Лебедев (1845 – 1908), руски црквени историчар, у књизи која је пред читаоцима, обрађује период црквене историје, српским читаоцима углавном непознат. Због озбиљног

научног приступа изучавању тема, јединственог избора тема, богатог и до сада непознатог садржаја и лепог стила писања, ова књига заслужује пажњу како теолога, тако и свих заинтересованих за црквену историју.

Књига садржи шест поглавља. У првом, уводном се упознајемо са животом и радом А. П. Лебедева, а следећих пет поглавља су заправо студије Лебедева. У уводном поглављу, које носи наслов *Алексеј Пејирович Лебедев: Животи и научни рад*, сазнајемо да је А. П. Лебедев, Катедру за историју древне Цркве, на Московској Духовној Академији, предводио током двадесет пет година. Године 1879. одбранио је докторску дисертацију на тему „Васељенски сабори четвртог и петог века. Прегледи њихове догматске делатности у вези са учењем Александријске и Антиохијске школе“. У овом поглављу се упознајемо са богословским токовима на Московској Духовној Академији у деветнаестом веку, као и са животом и радом најзначајнијих професора. Сазнајемо да у развоју црквене историје као науке, А. П. Лебедеву припада једно од најистакнутијих места, он је био својеврсни „научни отац“ седморице доктора богословља, црквене историје и канонског права. Био је члан различитих црквенодруштвених и научно-просветних друштава, а због научних заслуга, био је изабран за почасног члана неколико Духовних академија и Универзитета. Према мишљењу Лебедева, црквена историја је мајка богословских наука.

Прва студија носи наслов *Незнабоштво и Хришћанство и њихов утицај на ученике грчких и латинских школа од другој до четвртој века*. Аутор каже да је за период свог истраживања узео други, трећи и четврти век, због тога што је у том периоду била веома наглашена борба између незнабожачких и

хришћанских ставова, која се одвијала у храмовима науке, који су најтеже потпадали под утицај хришћанских принципа, а то су биле грчке и латинске школе Римске империје. „Сам циљ због ког су у школе одлазила деца незнабожаца и деца хришћана, у значајној мери се разликовао. Шаљући своју децу у школу, родитељи незнабошци су желели једно, а родитељи хришћани нешто друго. Сама деца, ако су била незнабошци, тражила су и очекивала од школе једно, а ако су била хришћани друго.“ Аутор говори и о учитељима у школама тог периода, који нису увек били на висини свог позива, а хришћанских учитеља у овом периоду, још увек је било мало. У незнабожачке школе хришћански младићи су ступали са великим опрезом, са циљем да се сачувају токсичног утицаја незнабожачких школа, а истовремено, да усвоје из њих оно што је потребно истински образованом човеку. У овом поглављу говори се и о наукама које су предаване у школама тог периода, као и о односу хришћана и незнабожаца према њима.

Друга, најопширнија студија носи наслов *Организација црквених служби*. Овај период је веома важан у историји организације свештенства. До претпоследње деценије деветнаестог века, ово питање је било неосветљено, а откриће споменика под називом „Учење дванаесторице апостола“, довело је до разјашњења историје јерархије најстарије епохе. Своје истраживање, наш аутор у највећој мери заснива на овом древном спису.

Трећа студија у књизи је *Васељенски мисионари другој столећа после Христа и њихови наследници*. У овој студији, аутор полази од чињенице да апостоли нису могли да проповедају Јеванђеље на сваком месту у највећој империји на свету, они су проповедали пре свега у највећим градовима Римске државе.

Они су бирали пре свега оне градове у којима је живео велики број Јевреја, а с обзиром да је таквих градова било релативно мало и сама проповед је била ограничена и није обухватала читав цивилизовани свет. Најпознатији пример како су многи грчки и римски градови поступали у древно време, насупрот историјским подацима, представља Византија, где је владало ничим засновано веровање, о хришћанском просвећењу од стране Светог апостола Андреја. Историчар не може да преувеличава мисионарску делатност апостола, ослањајући се на чињенице које су записане у канонским књигама Новог Завета. На питање, ко су били настављачи мисионарске делатности апостола, одговор је дат у овој веома занимљивој студији. Аутор на крају студије каже „... Данас са сигурношћу можемо рећи да је хришћанска заједница, у најмању руку у другом столећу, имала одређену институцију мисионара, који су деловали са таквом ревностју, којој може позавидети најуређеније мисионарско друштво данашњице... Апостоли-мисионари су ширили хришћанство само у другом столећу. У трећем веку их више не срећемо.“

Настѡанак акаѡа Васељенских сабора наслов је четвртог поглавља у књизи. Саборским актима називају се записници онога што се дешавало на одређеном помесном или васељенском сабору. У тексту се говори ко су били људи који су присуствовали Саборима и имали улогу записивача, као и шта је све записано у актима Васељенских сабора. Аутор каже „...нотари су у своје белешке уносили кратка указивања на документе који су били прочитани на сабору који су им били познати,....нотари нису изостављали ни релативно неважне догађаје саборске делатности: њихов посао је

био да буду прецизни. Они нису записивали само говоре и расуђивања појединих чланова сабора, већ и заједничке изјаве учесника сабора, речима су бележили и различите узвике који су се чули од више лица, било да су то изрази одобравања или негирања, радости или гнева, жеље или захтеви.“

Последња студија у књизи, под насловом *Поклоништво у Свету Земљу у ѡериоду древне Цркве*, говори о потреби Хришћана из тог периода, да своју веру учврсте поклонишким путовањима у Јерусалим и Свету Земљу, али и о свим тешкоћама која су таква путовања тада подразумевала, као и ко су први поклоници који записују запажања и утиске са путовања да би кроз писану реч и друге подстакли да се отисну пут Свете Земље.

Ђакон Милош З. Јелић,
Храм Вазнесења Господњег у Чачку

ВЕРСКА НАСТАВА – РАДНИ ЛИСТОВИ ЗА УЧЕНИКЕ ОД 1. ДО 4. РАЗРЕДА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Епархија жичка са радошћу представља радне листове за ученике од 1. до 4. разреда основне школе – издање које на жив и креативан начин уводи децу у веру и живот Цркве.

Епархија жичка, благословом Његовог Високопреосвештенства Архиепископа и Митрополита жичког Г. Г. др Јустина, у протекле две године дала је приметан допринос мисији Цркве на пољу издаваштва. Круна тог труда јесу нови радни листови за часове Веронауке, намењени ученицима од првог до четвртог разреда основне школе.

Већ је сам Господ наш Исус Христос рекао: „Пустите децу и не браните им да долазе к мени, јер је таквих Царство небеско“ (Мт 19, 14). Свако верско образовање у најранијем добу треба да буде прожето управо овом Јеванђелском речју. Зато је први сусрет деце са истинама вере од пресудне важности, јер се у тим годинама полажу темељи будућег односа према Богу, Цркви и ближњем.

Нови радни листови осмишљени су да помогну и деци и вероучитељима да пут ка Царству Небеском буде радостан, разумљив и близак. Радни листови 1 и 2 биће доступни у школама почетком школске године, док ће радни листови 3 и 4 бити достављени почетком октобра, тако да ће наставни процес протећи без значајних кашњења.

Духовна димензија радних ЛИСТОВА

Радни листови за Веронауку у издању Епархије жичке нису тек педагошки материјал – они су својеврстан духовни путоказ. Свако поглавље и свака лекција осмишљени су тако да дете постепено уведе у литургијски живот Цркве, подсећајући га на значај молитве, богослужбеног ритма и врлинског живота. Садржаји су прожети хришћанским врлинама: љубављу, добротом, истином, поштовањем и милосрђем.

Посебан акценат стављен је на то да се деца не уче сувој информацији, већ да кроз различите активности (цртање, певање, размишљање, разговор) постану живи учесници наставе, односно да веронауку не доживљавају само као предмет, већ као начин живота.

Милош Живановић

ВЕРСКА НАСТАВА

Радни лист за први разред основне школе

Педагошко-методолошке напомене

Прилагођеност узрасту: Свака лекција полази од онога што је детету већ познато, како би се изградио мост ка новим знањима. Тај приступ омогућава лакше повезивање садржаја и трајније памћење.

Активно учење: Радни листови нису намењени само пасивном читању. Ученици су позвани да цртају, боје, решавају загонетке, осмосмерке, певају песме, разговарају у групама и тако на личан начин усвајају садржаје.

Креативне активности: Илустрације, игре и музички садржаји развијају машту и емоције, повезујући децу са духовним истинама на дубљем нивоу.

Самосталност и критичко мишљење: Иако је акценат на духовности, деца се охрабрују да сама размишљају, постављају питања и траже одговоре у светлу вере и предања Цркве.

Корелација са другим предметима: Радни листови за веронауку, које је приредила Епархија жичка, осмишљени су тако да се не изолују од целокупног наставног процеса у школи, већ да се природно надовезују на њега. Јер вера није одвојена од живота, већ га

прожима у целини. Зато је у њихову структуру уграђена корелација са осталим наставним предметима, што деци омогућава да лакше разумеју и повежу знања која стичу на часовима. Оваква корелација није случајна, већ проистиче из православног схватања да се истина Божија огледа у свим областима живота. Знања која деца стичу на веронауци подсећају их да је сваки предмет који уче у школи, на свој начин, део Божијег дара и пут ка Њему.

Лектура

Радни листови представљају уџбеник са верским садржајем који издаје Епархија жичка, па се за писање великог слова у понеким детаљима примењују особена правила, различита од оних у важећем правопису.

Подршка вероучитељима

Сви задаци и садржаји осмишљени су тако да помогну вероучитељу у реализацији часа. У радним листовима на самом крају налазе се и решења, што омогућава лакшу проверу усвојеног градива, али и подстиче децу на самопроцену. QR кодови и линкови воде до музичких и видео садржаја који обогаћују наставу и чине је блиском савременом ученику.

Заједнички труд

Аутори ових радних листова су **искусни вероучитељи**, док су рецензенти и уредници **учитељи и теолози са богатом праксом и издавачким искуством**. Изглед издања додатно је обогаћен оригиналним илустрацијама, које су са много труда и маште израдили наши илустратори. Целокупна замисао

оживела је захваљујући графичком дизајнеру, који је све елементе ујединио у хармоничну и привлачну целину. Заједнички циљ био је да се градиво пренесе на **садржајан, савремен и методички обрађен начин**, прилагођен ученику и наставнику 21. века. Заједничким трудом учињено је да књига буде и духовно садржајна и визуелно привлачна. Циљ је био јединствен – да се истине православне вере пренесу деци на јасан, жив и радостан начин

Мисија

Мисија сваког катихете јесте да децу приведе Христу. Ови радни листови су помоћ на том путу – да часови веронауке постану место радости, заједништва и сусрета са живим Богом. Они не замењују живу реч наставника, али му пружају снажан ослонац и уједно помажу детету да истине вере не учи напамет, већ да веру доживи.

Издаваштво Епархије жичке
Одбор за школску катихизацију
Епархије жичке

ЛЕТОПИС БОГОСЛУЖЕЊА АРХИЕПИСКОПА И МИТРОПОЛИТА ЖИЧКОГ ГОСПОДИНА Г. ДР ЈУСТИНА

ОД 19. МАЈА/1. ЈУНА
ДО 18/31. АВГУСТА 2025. ГОДИНЕ

✦ ✦ ✦

19. мај/1. јун (Недеља седма – Светих Отаца 1. Васељенског сабора; Свети свештеномученик Патрикије)

Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Господин Јустин начинио је канонску

посету Храму Светог Богојављења Господњег у Врдилима и служио Свету Архијерејску Литургију у спомен Светих Отаца Првог Васељенског Сабора.

✦ ✦ ✦

21. мај/3. јун (Свети цар Константин и царица Јелена; Преподобна Јелена Дечанска)

Поводом храмовне славе, Његово Високопреосвештенство Г. Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог цара Константина и царице Јелене у Ивањици. У наставку Литургије, уследило је благосиљање славског колача и жита, које су принели овогодишњи домаћини славе храма.

25. мај/7. јун (Треће обретење главе Светог Јована Крститеља; Свети мученици Пивски – Задушнице)

На Духовске задушнице Високопреосвећени је служио Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Вујну, уз саслужење игумана архимандрита Саве (Илића) и протонамесника Јована Стојковића. У наставку је служен парастос на манастирском гробљу.

26. мај/8. јун (Силазак Светог Духа на апостоле - Педесетница; Свети апостоли Карп и Алфеј)

Храм Свете Тројице у Горњем Милановцу прославио је своју славу – Силазак Светог Духа на Апостоле. Светом Архијерејском Литургијом началствовао је Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Господин Јустин. У продужетку Високопреосвешћени је пресекао славски колач, осветио славско жито и честитао славу храма и града.

27. мај/9. јун (Духовски понедељак; Свети свештеномученик Терапонт; Преподобни Јован Руски)

Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Господин Јустин је на други дан Педесетнице служио Свету Архијерејску Литургију у Цркви Свете Тројице у Краљеву.

28. мај/10. јун (Духовски уторак; Преподобни Никита Исповедник, Епископ Халкидонски)

На Духовски уторак, Његово Високопреосвештенство Митрополит жички Господин Јустин, служио је Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Преображења Господњег под Овчаром. Том приликом је Владика рукоположио сабрата преображењске обитељи јерођакона Теофана (Пановића) у чин јеромонаха.

1/14. јун (Свети мученик Јустин

Философ; Преподобни Јустин Ђелијски)

У навечерје празника Светог мученика Јустина Философа, у Катедралном храму Светог Саве у Краљеву служена је велика вечерња служба поводом празника и у част имендана Архиепископа и Митрополита жичког Г. Јустина. Тим поводом Високопреосвешћени је служио Свету Архијерејску Литургију, уз саслужење бројног свештенства из различитих крајева Епархије жичке, а уз присуство бројног монаштва и верног народа. Архијерејски намесник ужички протојереј ставрофор Милош Босић је пререзао славски колач, а пригодном беседом и честитком Његовом Високопреосвештенству, обратио се Архијерејски заменик протојереј ставрофор Љубинко Костић.

2/15. јун (Недеља прва по Духовима – Свих Светих; Свети Никифор; Свештеномученик Еразмо Охридски)

Митрополит жички Господин Јустин началствовао је евхаристијским сабрањем у Саборном храму Светог Саве у Краљеву.

5/18. јун (Свети свештеномученик Доротеј; Преподобни Петар Коришки)

На дан молитвеног сећања на угоника Божијег Светог Петра Коришког, Његово Високопреосвештенство Г. Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у придворном параклису Светих Четрдесет мученика севастијских.

8/21. јун (Свети великомученик Теодор Стратилат)

Евхаристијским сабрањем у Манастиру Клисури код Ариља, началствовао је Високопреосвећени Митрополит жички г. Јустин. Након причешћа Телом и Крвљу Господњом уследила је трпеза љубави за све сабрање коју је припремила игуманија Евгенија са сестрама.

9/22. јун (Недеља друга по Духовима; Свети Кирило, Архиепископ александријски)

На радост сестринства Манастира Ковиље, Архиепископ и Митрополит жички Г. Јустин служио је Свету Архиепископску Литургију у манастирском Храму Светих архангела под Јавор планином.

15/28. јун (Свети пророк Амос; Свети мученик Кнез Лазар и сви Свети мученици српски – Видовдан)

Поводом славе Храма Светог великомученика кнеза Лазара у Матарушкој Бањи, Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Г. Јустин служио је Свету Архиепископску Литургију. Након причешћивања Светим Тајнама, освећено је славско жито и пререзан славски колач.

16/29. јун (Недеља трећа по Духовима; Свети Тихон Чудотворац, Епископ Апатунски)

Евхаристијским сабрањем у Светосавском храму у Краљеву началствовао је Митрополит жички Г. Јустин. Бањског ђакона Милутина Лекића Владика је рукоположио у чин презвитера.

21. јун/4. јул (Свети мученик Јулијан Тарсијски; Преподобна Анастасија Српска)

Прослављање Преподобне мати Анастасије, у Манастиру Студеници, улепшано је Светом Архијерејском Литургијом, којом је началствовао Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Г. Јустин. По завршетку заамвоне молитве, пререзан је славски колач.

23. јун /6. јул (Недеља четврта по Духовима; Света мученица Агрипина; Владимирска икона Мајке Божије)

Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Вујан, служио је Архиепископ и Митрополит жички Г. Јустин уз саслуживање игумана свете обитељи архимандрита Саве (Илића) и јерођакона Арона (Мацановића).

24. јун /7. јул (Рођење Светог Јована Претече – Ивањдан; Свети Никита, Епископ Ремезијански)

Митрополит Јустин је служио Свету Архијерејску Литургију у Храму Рођења Светог Јована Претече у Љигу поводом храмовне славе. Владика је на самом почетку извршио освећење живописа, а након резања славскога колача, уручио је Архијерејске грама-те добротворима љишке цркве који су својим несебичним прилогом допринели завршетку живописа.

29. јун/12. јул (Свети апостоли Петар и Павле – Петровдан)

Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Господин Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у Храму Светих апостола Петра и Павла у Ласцу, прослављајући и јубилеј 200 година од изградње храма. Митрополит Јустин је освештао славски колач и жито, а за несебично залагање на обнови овога храма подељене су архијерејске грама-те најзаслужнијим приложницима.

30. јун/13. јул (Недеља 5. по Духовима; Сабор светих дванаест апостола – Павловдан)

Митрополит жички Г. Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог Саве у Краљеву и том приликом рукоположио дипломираног теолога Младена Нојића у свештени чин ђакона.

1/14. јул (Свети мученици и бесребреници Козма и Дамјан)

Архиепископ и Митрополит жички г. Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у придворном параклису Светих Четрдесет мученика севастијских у Краљеву.

7/20. јул (Недеља шеста по Духовима; Преподобни Тома Малеев; Света великомученица Недеља)

Литургијска заједница Светосавског храма у Краљеву удостојена је да свештеним евхаристијским Приносом предстоји Митрополит жички Г. Јустин.

7/20. јул (Свети великомученик Прокопије)

Његово Високопреосвештенство служио је Свету Архијерејску Литургију у светој обитељи Манастира Вољавче код Краљева, поводом славе Цркве брвнаре посвећене Светом великомученику Прокопију. На крају Литургије Митрополит је благословио славске дарове и пресекао славски колач.

13/26. јул (Сабор Светог архангела Гавила)

Поводом манастирске славе Манастира Вујна, Свету Архијерејску Литургију служио је Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Господин Јустин. Након пререзаног славског колача, игуман Сава (Илић), са братијом, угостио је све присутне славском трпезом љубави.

14/27. јул (Недеља седма по Духовима; Свети апостол Акила; Преподобни Никодим Светогорац)

У 7. недељу по Педесетници, Његово Високопреосвештенство Митрополит жички Господин Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у Саборном храму Светог Саве у Краљеву.

2/15. август (Пренос моштију Светог првомученика и архиђакона Стефана)

На празник Преноса моштију Светог архиђакона и првомученика Стефана, Митрополит Јустин служио је

Свету Архијерејску Литургију у Манастиру Жичи, поводом славе параклиса посвећеном овом светитељу.

4/17. август (Недеља десета по Духовима; Светих седам мученика у Ефесу; Свети свештенослужбеник Козма Етолки)

Његово Високопреосвештенство Митрополит жички г. Јустин је предстојао Светом Архијерејском Литургијом у Светосавском храму у Краљеву и том приликом свршеног богослова карловачке Богословије Јована Козодера из Пожеге рукопроизвео у чин чтеца.

6/19. август (Преображење Господње)

Светом Архијерејском Литургијом у Храму Преображења Господњег на Златибору началствовао је Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Господин Јустин поводом славе златиборског храма. Након резања славског колача, Митрополит је осветио грожђе покротивши и благословивши верни народ.

11/24. август (Недеља једанаеста по Духовима; Свети мученик и архиђакон Евпло; Преподобни Нифонт, Патријарх цариградски)

Митрополит жички Г. Јустин служио је Свету Архијерејску Литургију у Храму Светог Саве у Краљеву. У току Свете Литургије Митрополит је рукопроизвео студента теологије Луку Шушића у чин чтеца.

15/28. август (Успеније Пресвете Богородице – Велика Госпојина)

Архиепископ и Митрополит жички Г. Јустин начинио је канонску посету у Архијерејском намесништву црногорском началствовавши евхаристијским сабрањем у Храму Успења Пресвете Богородице у Ражани, поводом храмовне славе. Након пререзаног славског колача, Митрополит је господина Радмила Јевтовића из Косјерића одликовао Орденом Преподобног Симона Монаха – највишим Епархијским одликовањем. Такође, Архијерејским граматама добротвора одликовао је домаћине који су својим трудом и залагањем помогли изградњу паро-

хијске сале и звоника при овоме храму – које је Владика у продужетку осветио.

18/31. август (Недеља дванаеста по Духовима; Свети мученик Флор; Преподобни Јован Рилски)

Свету Архијерејску Литургију у Храму Свете Тројице у Краљеву служио је Његово Високопреосвештенство Архиепископ и Митрополит жички Г. Јустин.

Приредио:
Ѓакон Стефан Симић

HC XC
HI KA

